

Samen Sterk Lezen

*Ouders en school werken samen aan een positief
leesklimaat*

(Bibliotheek Hilversum, z.j.)

*Auteur: Ria van Dal
Studie: Master EN
Studentennummer: 1369079
Datum: juni 2019
Begeleider: John Jeninga*

Inhoud

Samenvatting.....	4
Hoofdstuk 1 : Aanleiding en probleemstelling	5
1.1 Aanleiding.....	5
1.2 Ouderbetrokkenheid	7
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	9
2.1 Ouderbetrokkenheid	9
2.2 Systeemgerichte benadering.....	10
2.3 Taalstimulering en ouderbetrokkenheid.....	11
2.4 Negatieve effecten en belemmeringen.....	13
2.5 Routines.....	15
Hoofdstuk 3: Opzet van het onderzoek.....	16
3.1 Actieonderzoek.....	16
3.1.1 Het algemeen idee	16
3.1.2 Verkenning	16
3.1.3 Algemeen plan.....	17
3.1.4 Verbeteracties	17
3.1.5 Case study.....	19
3.2 Triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid.....	19
3.3 Onderzoeksmethoden	20
3.4 Respondenten	21
3.5 Ethiek	21
Hoofdstuk 4: Resultaten.....	22
4.1 Interview directeur en IB-er.....	22
4.2 Enquête ouders	24
4.2.1 Samenvatting resultaten enquête ouders.....	27
4.3 Enquête leerkrachten	28
4.3.1 Samenvatting resultaten enquête leerkrachten	31
4.4 Good practice	32
4.4.1 Samenvatting gesprek	34
4.5 Evaluatie focusgroep	35
4.5.1 Focusgroep ouders	35
4.5.1 Samenvatting focusgroep ouders.....	36
4.6 Focusgroep leerkrachten.....	37
4.6.1 Samenvatting focusgroep leerkrachten	38
Hoofdstuk 5: Conclusies en aanbevelingen.....	39

5.1 Deelvraag 1.....	39
5.2 Deelvraag 2.....	40
5.3.1 Deelvraag 3a ouders.....	41
5.3.2 Deelvraag 3a leerkrachten	41
5.4 Deelvraag 3b.....	42
5.5 Centrale onderzoeksvraag.....	43
5.6 Aanbevelingen	43
Hoofdstuk 6: Reflectie en discussie.....	45
6.1 Reflectie.....	45
6.2 Discussie	46
Literatuurlijst	49

Samenvatting

Op welke wijze zijn we op school D. in staat om 'Samen Sterker Lezen' te realiseren? De rol van ouders is essentieel bij het leren lezen (Notten, 2011, 2012). De school heeft als taak om ouders op een juiste manier aan te sporen en te begeleiden om thuis actief met (voor) lezen bezig te zijn (Stichting Lezen, 2014). De volgende onderzoeksvraag staat centraal in dit onderzoek:

Op welke wijze kan de ouderbetrokkenheid bij ouders van groep 1 tot en met 4 ingezet worden om een positief leesklimaat te ontwikkelen?

Om deze vraag beantwoord te krijgen heb ik me in hoofdstuk 2 verdiept in de literatuur met betrekking tot ouderbetrokkenheid en een positief leesklimaat. Een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor opvoeding en onderwijs waarbij ouders en school samen optrekken, vergroot de kans op betere onderwijsresultaten en goed sociaal functioneren. (Menheere, Hooge & Hooge, 2010). Om succesvolle ouderbetrokkenheid te realiseren is het aangaan van een vertrouwensband noodzakelijk (Leenders, De Jong & Monfrance, 2017). Volgens Ros (2014) bevat een positief leesklimaat een lezende ouder als rolmodel, een groot boekenaanbod thuis en een actieve begeleiding.

In hoofdstuk 4 wordt het onderzoek beschreven dat is afgenomen bij ouders en leerkrachten. Middels een enquête tracht ik te ontdekken wat de huidige en de ideale situatie is met betrekking tot ouderbetrokkenheid bij zowel ouders als leerkrachten. Hoe wordt de samenwerking ervaren, in hoeverre maken ouders tijd vrij voor verschillende activiteiten en wat vindt men van de informatievoorziening. Uit deze resultaten zijn tien ouderoutines gekozen die tegemoet komen aan de behoeftes van de ouders. Ouderoutines zijn herkenbare, terugkerende en betekenisvolle activiteiten gericht op het vergroten van de ouderbetrokkenheid en de stimulering van de ontwikkeling van kinderen (Van den Berg, Christiaanse, Dankers & Groot-Ketelaars, 2013). Tevens is er een interview afgenomen met een interim directeur van een basisschool die van de inspectie een goede beoordeling heeft gekregen onder andere op het onderdeel 'ouderbetrokkenheid'. Gedurende acht weken is in de onderbouw een pilot uitgevoerd waarin deze ouderoutines ingezet zijn. In hoofdstuk 5 worden naar aanleiding van de pilot en de evaluatie met ouders en leerkrachten de conclusies en de aanbevelingen beschreven. Hoofdstuk 6 staat in het teken van reflectie en discussie.

Hoofstuk 1 : Aanleiding en probleemstelling

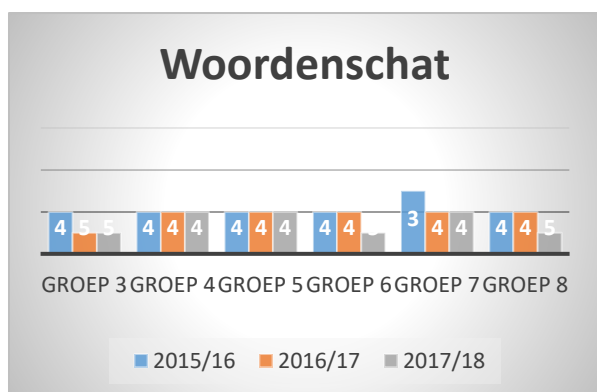
1.1 Aanleiding

De betrokkenheid van ouders bij de schoolcarrière van kinderen is van groot belang voor de ontwikkeling, vooral in het basisonderwijs (Desforges & Abouchaar, 2003). Dit geldt in het bijzonder voor kinderen die speciale zorg behoeven, zoals kinderen met gezinnen met een lagere sociaal-economische status (Fantuzzo, MacWayne & Perry, 2004).

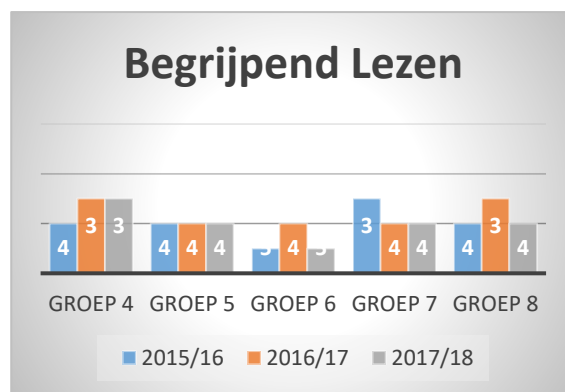
Ik werk sinds 2001 op een reguliere basisschool D. gelegen in een wijk waar bij relatief veel gezinnen sprake is van een lagere sociaal-economische status. Volgens de wijkanalyse (Gemeente Heusden, 2017) heeft 37% van de gezinnen een laag inkomen. 9% van de inwoners heeft een Westerse etniciteit (en geen Nederlandse etniciteit) en 16 % een Niet-westerse etniciteit. Het aantal nieuwkomers is de laatste jaren gestegen, vooral arbeidsmigranten uit Polen.

Met goed onderwijs willen we bereiken dat leerlingen later actief functioneren in de samenleving. Goed lezen vormt daarvoor de basis (Vernooy, 2013). Helaas is het niet goed gesteld met het leesniveau in Nederland. Een kwart tot een derde van de kinderen heeft moeite met de leesvaardigheid (Van den Broek, 2010). Dit heeft gevolgen voor de leerling resultaten bij de meeste vakgebieden, immers 85% van het schoolcurriculum vereist een goede leesvaardigheid (Vernooy, 2013). Het uiteindelijke doel van effectief leesonderwijs is dat ieder kind een goede begrijpende lezer wordt (Vernooy, 2013). De woordenschat van kinderen in de begingroepen is één van de belangrijkste voorspellers voor het latere begrijpend lezen en vormt een basis voor alle leren (Vernooy, 2013).

De resultaten op het gebied van woordenschat en begrijpend lezen van groep 3 tot en met groep 8 zitten veelal onder het landelijk gemiddelde. De onderstaande grafieken (figuur 1 en 2) geven de citoresultaten op het gebied van begrijpend lezen (Cito, 2013) en woordenschat (Cito, 2013) van de afgelopen drie jaren weer. Figuur 3 geeft uitleg over de normering.

Figuur 1: score cito woordenschat

Figuur 2: score cito begrijpend lezen

I – V		A – E	
20% hoogst scorende leerlingen	I 20%	A 25%	25% hoogst scorende leerlingen
20% boven het landelijk gemiddelde	II 20%	B 25%	25% ruim boven tot net boven het landelijk gemiddelde
20% landelijk gemiddelde	III 20%	C 25%	25% net tot ruim onder het landelijk gemiddelde
20% onder het landelijk gemiddelde	IV 20%	D 15%	15% ruim onder het landelijk gemiddelde
20% laagst scorende leerlingen	V 20%	E 10%	10% laagst scorende leerlingen

Figuur 3: Uitleg normering CITO (Wij-leren, 2019)

Uit de resultaten blijkt dat de gemiddelde score een IV is op zowel het gebied van woordenschat als begrijpend lezen. Hiermee zitten de opbrengsten ruim onder het landelijk gemiddelde (zie figuur 3). Vernooy (2013) geeft aan dat we alle kinderen kunnen leren lezen. Hij is van mening dat het goed leren begrijpend lezen de belangrijkste prestatie is die een school moet leveren. Voor school D. ligt hier een uitdaging.

In 2015 is het team gestart met een verbetertraject begrijpend luisteren en begrijpend lezen. Het doel is om leraren een ontwikkeling door te laten maken naar een

hoger niveau van aanbod en inhoud begrijpend lees- en luisteronderwijs. Er wordt ingegaan op interventies die ingezet kunnen worden bij leerlingen die moeite hebben met het begrijpen van teksten. Ondanks de bijscholing blijven de resultaten vooralsnog matig.

Uit onderzoek is gebleken dat de leerprestaties bij lezen en rekenen voor 49% afhankelijk is van ouders en voor 43% afhankelijk is van de kwaliteit van de leerkracht (Henderson & Mapp, 2002). Het blijkt dat met name de leesprestaties van kinderen sterk afhankelijk zijn van de betrokkenheid van ouders thuis (Izzo, Weissberg, Kasprow & Fendrich, 1999). De bijscholing op teamniveau heeft (nog) niet geleid tot verbetering van de resultaten. Het is zinvol om de betrokkenheid van ouders op het gebied van lezen nader te onderzoeken.

Zowel de directeur als de intern begeleider geven tijdens een voorbereidend interview aan dat de ouderbetrokkenheid in de bovenbouw groter is dan in de onderbouw omdat ouders in actie komen als de resultaten lijken tegen te vallen, zeker als een schoolkeuze nabij is. Die betrokkenheid willen we vanaf groep 1 realiseren. Leerkrachten van groep 3 en 4 geven tijdens informele gesprekken aan dat de betrokkenheid beperkt is, wanneer ze met de leerlingen naar de bibliotheek gaan. Ze zien graag dat ouders dit overnemen, maar veelal blijkt dat de boeken amper uit de tas worden gehaald. Ook in het inspectierapport (Ministerie van onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017) staat beschreven dat het de ambitie van de school is om de betrokkenheid te verbeteren en die meer te richten op de inhoudelijke bijdragen van ouders aan de schoolse ontwikkeling van hun kind.

1.2 Ouderbetrokkenheid

Om een goede lezer te worden is positieve en actieve leeshouding van wezenlijk belang (Stichting lezen, 2014). De kans dat een kind uitgroeit tot lezer wordt vijf keer zo groot als ouders een actieve leesopvoeding voeren. Ter vergelijking: de invloed van een leerkracht maakt die kans slechts anderhalf keer zo groot (Stalpers, 2007).

Samenwerken met ouders is essentieel. Een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor opvoeding en onderwijs waarbij ouders en school samen optrekken, vergroot de kans op betere onderwijsresultaten en goed sociaal functioneren en verkleint de kans op voortijdige schooluitval (Menheere, Hooze & Hooze, 2010). Dit geldt in het bijzonder voor kinderen met een lage sociaal-economische status en kinderen met leer- en gedragsproblemen. Volgens Fantuzzo, Mac Wayne & Perry (2004) zijn deze kinderen gebaat bij een stabiele thuisomgeving en een goede relatie tussen ouders en school omdat juist bij deze groep de kloof tussen school en gezin groot lijkt te zijn (Smit, Sluiter & Driessen, 2006).

Ruim twee jaar geleden is er een nieuwe directeur aangesteld die van ouderbetrokkenheid een speerpunt gemaakt heeft. In samenwerking met de gemeente is VoorporTaal (De Duinsprong, 2019) opgestart. Dit is een organisatievorm waarin kleuters met een beperkte woordenschat of achterstand in woordenschatontwikkeling, samen met een ouder, intensief en tijdelijk via een taalprogramma de woordenschat kunnen vergroten (De Duinsprong, 2019). Ouders komen een dagdeel in de week in de klas en worden op die manier betrokken bij de activiteiten in de groep. Tevens zijn er VVE-ouderbijeenkomsten waarbij ouders van de kleutergroepen materialen en

ideeën aangereikt krijgen om thuis met hun kind mee aan de slag te gaan. Deze initiatieven beperken zich tot de kleutergroepen en bereiken op dit moment maar een kleine groep ouders. Met de zogenaamde nieuwjaarsgesprekken, die we sinds twee jaar voeren aan het begin van een nieuw schooljaar, is een begin gemaakt met een nieuwe vorm van ouderbetrokkenheid waarbij leerlingen, ouders en leerkrachten met elkaar in gesprek gaan over behoeftes, verwachtingen en doelen. Er wordt bij deze vorm vanuit gelijkwaardigheid samengewerkt met als de doel de ontwikkeling van het kind zo optimaal mogelijk te stimuleren (De Vries, 2017). Dit is een voorbeeld van een ouderoutine waarbij er sprake is van een herkenbare, terugkerende, betekenisvolle activiteit om de ouderbetrokkenheid te vergroten en de ontwikkeling van kinderen te stimuleren (Berg et al., 2013). In dit onderzoek gaan we op zoek naar een aantal vaste routines gedragen door team en ouders die gericht zijn op de verbetering van de samenwerking met ouders op leesgebied.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1 Ouderbetrokkenheid

In de praktijk kan er verwarring ontstaan over de begrippen ouderbetrokkenheid, educatief partnerschap en ouderparticipatie. Ouderbetrokkenheid wordt volgens Oostdam en De Vries (2014) gedefinieerd als een meer actieve betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en het onderwijs. Uit het gedrag van ouders moet blijken dat er sprake is van een gedeelde verantwoordelijkheid voor de schoolontwikkeling van hun kind (Vries, 2010). In deze context wordt ook vaak gesproken over educatief partnerschap. Hierbij staat wederzijdse ondersteuning centraal waarin school en ouders proberen hun bijdrage zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen, met als doel het leren, de motivatie en de ontwikkeling van leerlingen te bevorderen (Smit et al, 2006). Ouders en scholen werken als gelijkwaardige partners zoveel mogelijk samen (NJI, 2013). Ouderparticipatie is gericht op actieve deelname van ouders aan activiteiten op school (Smits et al, 2007). Er zijn volgens het Nederlands Jeugdinstituut (NJI, 2013) twee vormen van ouderparticipatie:

- Geïstitutionaliseerde vormen van ouderparticipatie: deelnemen aan ouderraad, MR of het schoolbestuur
- Niet-geïstitutionaliseerde vormen van ouderparticipatie: hand- en spandiensten bij bijvoorbeeld schoolreisjes, organiseren van activiteiten rondom feesten, luizenmoeder en hulp bij de lessen.

In dit onderzoek is gekozen voor de term ouderbetrokkenheid. Educatief partnerschap impliceert dat ouders partners zijn van de school en dat de school centraal staat (De Vries, 2017). Als we ouders gewoon ouders noemen dan wordt er recht gedaan aan de specifieke rol die ouders vervullen met alle emoties en verwachtingen ten aanzien van hun kind (De Vries, 2017). De term 'ouderbetrokkenheid' vind ik tevens meer gangbaar en laagdrempelig.

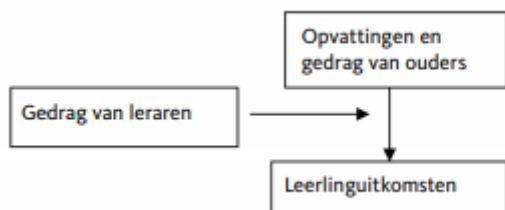
De Vries (2017) onderscheidt drie vormen van ouderbetrokkenheid:

1. School zendt informatie naar ouders, waarbij school het moment, de inhoud en de vorm bepaalt.
2. School zendt informatie naar ouders en ouders kunnen informatie terugzenden. Hierbij is geen sprake van een samenwerking en dus niet altijd van werkelijk contact.

3. School en ouders delen en zoeken samen naar nieuwe informatie. Hierbij gaat het om samenwerken met als gezamenlijk doel de ontwikkeling van het kind.

De eerste en de tweede vorm laten een haperende communicatie zien waarbij er geen sprake is van gelijkwaardigheid. Bij de derde vorm staat gelijkwaardigheid en een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van het kind en voor elkaar centraal (De Vries, 2017).

Dat ouderbetrokkenheid niet alleen om de inspanning van ouders vraagt, blijkt tevens uit figuur 4. Leraren kunnen ouderbetrokkenheid positief beïnvloeden (Bakker, Denessen, Dennissen & Oolbekkink-Marchand, 2013). Dit heeft te maken met de mate waarop leraren rekening houden met de specifieke achtergronden van de leerlingen in de klas.

Figuur 4: Invloed van leerkrachten op ouderbetrokkenheid (Bakker et al. 2013)

Het vormen van een visie is van belang bij het vergroten van ouderbetrokkenheid. Scholen zoeken naar een passende balans tussen professionele afstand en nabijheid (Oostdam & De Vries, 2014). Volgens Oostdam en De Vries (2014) voorkomt inhoudelijke duidelijke informatie, positief geformuleerd en gericht op samenwerking, misverstanden.

2.2 Systeemgerichte benadering

Waarom is ouderbetrokkenheid van belang? School is toch verantwoordelijk voor het leerproces en ouders zijn toch verantwoordelijk voor de opvoeding?

“Een systeem bestaat uit meerdere elementen die onderling met elkaar in relatie staan” (Oostdam & De Vries, 2014). Volgens Oostdam en De Vries (2014) vindt er binnen een systeem wederzijdse beïnvloeding plaats. Uit figuur 5 blijkt dat leerlingen in nauwe verbinding staan met de peergroup, met de families en verschillende professionals uit het onderwijs en de zorg (Van Meersbergen & Jeninga, 2012).

Figuur 5: De ecologie van de leerling (Van Meersbergen & Jeninga, 2012)

Volgens Van Meersbergen en Jeninga (2012) beïnvloeden omstandigheden in één van de drie milieus het gedrag in de andere milieus. Hieruit blijkt dat school en de gezinssituaties nauw met elkaar in contact staan. De ontwikkeling van de leerling wordt onder andere bepaald door de interactie van de persoon met invloeden uit de drie milieus (Van Meersbergen & Jeninga, 2012). Smit, Wester en Van Kuijk (2012) hebben aangetoond dat het versterken

van onderlinge oudercontacten bij opvoeding en onderwijs een succesfactor is voor betere onderwijsresultaten. Uit onderzoek van Desforges en Abouchaar (2003) blijkt zelfs dat het effect van ouderbetrokkenheid op de ontwikkeling van kinderen in de basisschoolleeftijd groter is dan het effect dat wordt veroorzaakt door het verschil in kwaliteit van scholen. Het effect op jongere kinderen blijkt sterker te zijn.

2.3 Taalstimulering en ouderbetrokkenheid

In dit onderzoek staat de rol van ouders met betrekking tot de leesontwikkeling centraal. Op welke wijze kunnen ouders thuis een bijdrage leveren aan het (voorbereidend) lezen? Het doel van effectief leesonderwijs is dat elk kind een goede begrijpende lezer wordt (Vernooy, 2013). In hoeverre kinderen goede begrijpende lezers worden hangt volgens Vernooy (2013) af van diverse factoren:

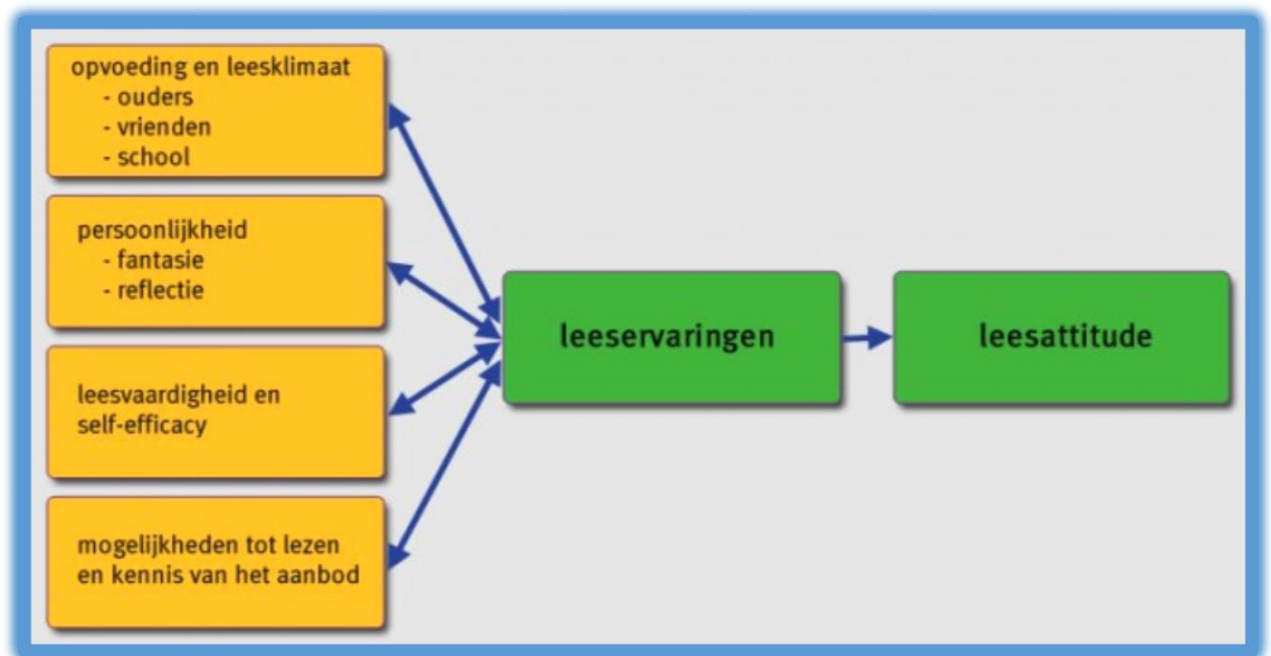
- Het decoderen van woorden.
- Teksten vlot en vloeiend kunnen lezen.
- Het beschikken over voldoende woordkennis/voorkennis.
- Een relatie weten te leggen tussen de inhoud en de voorkennis.
- Leesstrategieën kunnen toepassen.
- Het kunnen monitoren/sturen van het begrijpen van een tekst.

Volgens Slavin (2012) kunnen alle kinderen leren lezen. Alle kinderen goed leren begrijpend lezen is de belangrijkste prestatie die een school moet leveren.

Volgens de Onderwijsinspectie (2017) blijkt dat fors minder leerlingen het streefniveau lezen halen aan het einde van de basisschool, dit is namelijk gedaald met 10 procentpunten tot 65%.

De woordenschat van kinderen in de begingroepen is één van de belangrijkste voorspellers voor het latere begrijpend lezen en vormt de basis voor alle leren (Vernooy, 2013). Vernooy (2013) geeft aan dat kinderen met een goede woordenschat beter zijn in begrijpend lezen. Door een onvoldoende woordenschat wordt er volgens Vernooy (2013) niet begrepen wat er gelezen wordt, wat lezen demotiverend maakt en het leren en de schoolloopbaan negatief beïnvloedt.

Een positief leesklimaat versterkt de autonome leesmotivatie wat het lezen voor het plezier en de persoonlijke betekenis inhoudt (Leesmonitor, 2019). Leesbevorderende ouders maken de kans dat een leerling een boekenliefhebber wordt bijna vijf keer zo groot, een vriend drie-en-een-half keer en een docent anderhalf keer (Leesmonitor, 2019). De docent heeft de minst nauwe relatie en brengt ook de minste tijd door met de leerling. Andere factoren die de leeservaringen en de leesattitude beïnvloeden zijn volgens Leesmonitor (2019) persoonlijkheid, leesvaardigheid en leesfaciliteiten, zie figuur 6.

Figuur 6: Factoren die de leesattitude beïnvloeden (Leesmonitor, 2019)

Volgens Ros bevat een positief leesklimaat (2014):

- De lezende ouder als rolmodel
- Boekenaanbod thuis
- Actieve begeleiding (voorlezen, praten over boeken, bibliotheekbezoek).

Voorlezen heeft volgens Leesmonitor (2019) invloed op verschillende onderdelen van de taal-en leesvaardigheid: kinderen leren onder andere een boek vasthouden, letters herkennen, relatie tussen gesproken en geschreven woorden. Het voorlezen geeft een impuls aan het fonologisch bewustzijn, de mondelinge vaardigheden, de groei van woordenschat, het verhaalbegrip en een positieve attitude ten opzichte van lezen (Leesmonitor, 2019).

De winst volgens Leesmonitor (2019) groeit als:

- er vormen van herhaling zijn. Kinderen leren niet alleen meer woorden, maar ook dat het begrip van woorden diepgaander is.
- kinderboeken uitgerust zijn met illustraties. Ze fungeren als ondersteuning van het voorgelezen verhaal
- voorlezers de interactie zoeken met het kind. Hierdoor krijgt de taal –en leesvaardigheid een extra impuls. Kleuters die vragen krijgen over afbeeldingen en karakters in het verhaal boeken meer vooruitgang in hun woordenschat als kleuters die ‘normaal’ worden voorgelezen.

Bij meertaligheid is er geen reden tot zorg als kinderen voldoende taalaanbod krijgen in het Nederlands of in een andere taal, doordat er met kinderen wordt gespeeld, gelezen, gezongen en gepraat en er dus sprake is van een taalrijke thuissituatie (Stichting lezen, 2014). Voorlezen en praten met hun kind in de taal die ouders het best beheersen versterkt de ouder-kind band en kinderen profiteren hierbij op zowel sociaal-emotioneel vlak als op cognitief vlak (Stichting lezen, 2014).

2.4 Negatieve effecten en belemmeringen

Ondanks dat bijna iedereen zegt te geloven in de samenwerking met ouders zijn er ook een aantal kanttekeningen. Er zijn volgens Desforjes en Abouchaar (2003) vormen van samenwerking tussen school en ouders die een negatief effect hebben. Het benadrukken van discipline en structuur, druk uitoefenen om te presteren en te strikte controle blijken negatieve effecten te hebben op de prestaties van leerlingen. Er zijn ook vormen van samenwerking die geen enkel effect hebben. Hiermee worden vormen van formele samenwerking bedoeld

zoals helpen op school, het bezoeken van ouderavonden en het participeren in raden of commissies (Bakker et al., 2013).

Leerkrachten en schoolleiders vinden de grens tussen samenwerking en bemoeizucht, tussen vertrouwen en wantrouwen soms moeilijk aan te geven. De school bepaalt wat er gebeurt in de klas en geeft daarmee grenzen aan en bewaakt deze ook (Herweijer, Vogels & Andriessen 2013). Wel dient, volgens deze onderzoekers, de school te luisteren naar de wensen en verwachtingen van ouders en regelmatig hun mening te peilen middels bijvoorbeeld een ouderenquête.

‘Losse’ interventies om ouders te betrekken bij het lezen lijkt weinig zinvol te zijn (Stichting lezen, 2014). Scholen moeten eerst de nodige stappen zetten om een vertrouwensband op te bouwen en ouders als partner te betrekken bij het onderwijs. Het is volgens Stichting Lezen (2014) essentieel dat er respect is voor de thuiscultuur en de gewoontes van ouders. Een open en transparante houding is een voorwaarde om succesvolle ouderbetrokkenheid te realiseren. Andere factoren die een rol spelen bij het bewerkstelligen van een vertrouwensband zijn volgens Leenders, De Jong en Monfrance (2017):

- Mogelijkheid tot informeel contact
- Actieve rol van de leerkracht
- Bereikbaarheid en beschikbaarheid
- Concrete laagdrempelige activiteiten om ouders te ontmoeten
- Interesse in het kind

Bovenstaande factoren zijn van belang bij het aangaan van een evenwichtige machtsrelatie tussen ouders en leerkrachten. Als de machtspositie van leraren te sterk wordt, kan het de betrokkenheid van ouders negatief beïnvloeden (Bakker et al., 2013). Het blijkt dat scholen te vaak willen bepalen hoe de communicatie en het contact met ouders dienen te verlopen waardoor ouders weinig gelegenheid krijgen om een stem te hebben in de wijze waarop zij aan hun betrokkenheid vormgeven (Bakker et al., 2013).

De samenwerking tussen ouders en scholen gaat niet vanzelf. Ouders ervaren een oproep tot meer betrokkenheid als verwijt dat ze het niet goed doen en scholen vinden dat ouders niet mogen tornen aan de professionaliteit van de leerkracht (Boon, 2017). De Onderwijsraad (2010) concludeert dat ouderbetrokkenheid een theoretische stevige basis heeft, maar dat de dialoog

nauwelijks van de grond komt. “Het is niet duidelijk wat verwacht wordt van zowel school, ouders en leerlingen in de partnerschap” (Onderwijsraad, 2010).

2.5 Routines

Op school D. wordt reeds samengewerkt met ouders. Zo vinden er nieuwjaargesprekken plaats, waarbij ouders aan het begin van het nieuwe schooljaar kennismaken met de nieuwe leerkracht en aangeven wat de behoeften en verwachtingen zijn ten aanzien van hun kind. Ook worden ouders in meer of mindere mate via Social Schools (Social Schools, 2019) of Klasbord (Breij, 2013) op de hoogte gebracht van de activiteiten in de klas. Uitbreiding met terugkerende routines zouden mogelijk kunnen leiden tot meer continuïteit en herkenbaarheid. Van den Berg et al. (2013) definiëren een ouderroutine als een herkenbare, terugkerende, betekenisvolle activiteit die door professionals wordt ingezet met een vooraf bepaalde bedoeling om ouderbetrokkenheid te vergroten en de ontwikkeling van kinderen te stimuleren.

In dit onderzoek gaan we op zoek naar routines gedragen door team en ouders, die de ouderbetrokkenheid gericht op een positief leersklimaat beïnvloeden. Hiermee willen we een samenwerking gericht op een positief leersklimaat aangaan. De volgende onderzoeksvraag staat centraal:

Op welke wijze kan de ouderbetrokkenheid bij ouders van groep 1 tot en met 4 ingezet worden om een positief leersklimaat te ontwikkelen?

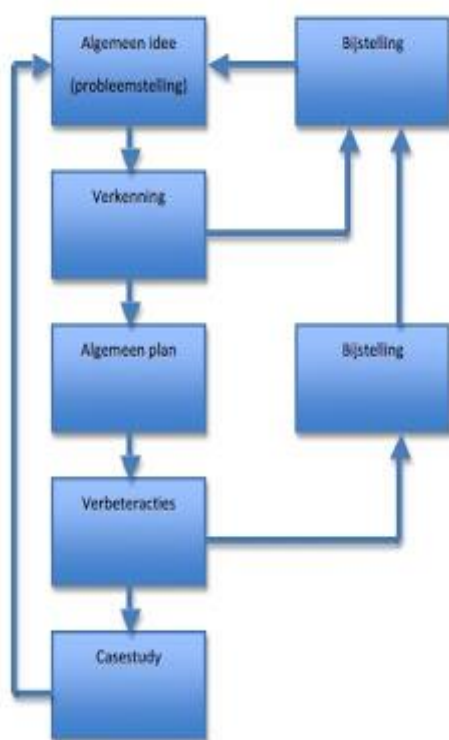
Deelvragen:

1. Welke factoren zijn van belang bij ouderbetrokkenheid
2. Welke factoren zijn van belang bij een positief leersklimaat
3. a. Welke mogelijkheden en behoeften hebben ouders en leerkrachten om invulling te geven aan ouderbetrokkenheid
b. Welke routines zijn geschikt?

Hoofstuk 3: Opzet van het onderzoek

3.1 Actieonderzoek

Actieonderzoek is een onderzoekstrategie waarmee professionals onderzoek doen naar de eigen beroepspraktijk met het doel deze te verbeteren of te vernieuwen (De Lange, Schuman & Montessori, 2011). Gedurende het onderzoek wordt een alternatieve handelingswijze ontwikkeld en uitgetoetst (De Lange et al., 2011). Hierbij is dus sprake van een interventie op een bestaande situatie die aan het einde geëvalueerd wordt. Ponte (2006) heeft het actieonderzoek in een model weergegeven, zie figuur 7.

Figuur 7: Schematisch model actieonderzoek (Ponte, 2006)

Op school D. is reeds sprake van een bepaalde mate van ouderbetrokkenheid. Het doel van het onderzoek is om een plan te ontwikkelen waardoor leerkrachten ouders kunnen stimuleren om thuis op een actieve wijze een positief leesklimaat te creëren.

3.1.1 Het algemeen idee

Hierbij staat de aanleiding van het probleem centraal. De scores op het gebied van begrijpend lezen en woordenschat (zie hoofdstuk 1) zijn matig. Aangezien het team al in een verbetertraject zit op het gebied van begrijpend lezen, wil de school het aandeel van de ouders nader onderzoeken om te komen tot een intensieve samenwerking tussen beide partijen.

3.1.2 Verkenning

In deze fase heb ik gekozen voor twee onderzoeksmethoden namelijk het afnemen van interviews en enquêtes. Deze twee vormen van onderzoek vullen elkaar goed (De Lange et al., 2011). Middels interviews die ik heb afgenomen bij de directeur en de IB-er wordt een beeld verkregen van het probleem waar de leerkrachten mee geconfronteerd worden.

De enquête wordt ingezet om na te gaan hoe de ervaringen en de opvattingen zijn over ouderbetrokkenheid bij een grotere groep ouders en leerkrachten.

Door de verkenning heb ik de vraagstelling moeten bijstellen. Uit de interviews met de directeur en de IB-er kwam naar voren dat vooral de ouderbetrokkenheid in de onderbouw verbeterd kan worden aangezien de ouders in de bovenbouw meer betrokken zijn bij de ontwikkeling van hun kind vanwege de naderende schoolkeuze. In dit onderzoek ga ik me vooral richten op de ouderbetrokkenheid in de onderbouw. Vanuit de theorie wordt tevens het belang benadrukt van taalstimulering bij het jonge kind. Uit onderzoek (Goorhuis & Schaerlaekens, 1994) is gebleken dat met name in de eerste zeven jaren het taalsysteem in de hersenen wordt opgebouwd en in voortdurende interactie met de omgeving het meest intensief is. De taalontwikkeling verloopt in samenhang met de verschillende ontwikkelingsgebieden, wat op latere leeftijd niet meer te reconstrueren is (Goorhuis & Schaerlaekens, 1994).

3.1.3 Algemeen plan

Aan de hand van de resultaten van de enquêtes heb ik een voorstel gemaakt met betrekking tot routines die tegemoet komen aan de behoeften van ouders en leerkrachten. Deze routines heb ik eerst voorgelegd aan de leden van het MT, die positief reageerden. Hetzelfde voorstel heb ik vervolgens besproken tijdens een bouwvergadering met collega's uit de onderbouw. Met deze routines zijn we gedurende zes weken aan de slag gegaan, waarna het met leerkrachten en ouders geëvalueerd werd.

Tevens ben ik op zoek gegaan naar een good practice. Ik ben in gesprek gegaan met een interim directeur van een basisschool die op het gebied van ouderbetrokkenheid goede resultaten geboekt heeft.

3.1.4 Verbeteracties

De onderstaande routines worden tijdens een pilot ingezet. De keuze is gebaseerd op de resultaten van de enquêtes van ouders en leerkrachten. Routine 4, 5, 6, 8 en 9 zijn ontleend uit 'Succes! met ouders' (Van den Berg et al., 2013). Routine 2 is ontleend uit 'Ouderbetrokkenheid 3.0' (De Vries, 2017) en routine 7 is ontleend uit Bereslim (Bereslim, z.j.).

Routine	Uitleg
1. Intakegesprek	Directeur gaat in gesprek met ouders over school en wederzijdse verwachtingen
2. Nieuwjaarsgesprek	Dit geldt voor ouders uit groep 3 en 4 en voor ouders van kinderen uit groep 2 die een nieuwe leerkracht hebben. Bij nieuwe kleuters wordt een huisbezoek gepland. Tijdens deze gesprekken, die plaatsvinden aan het begin van een nieuw schooljaar, vertellen ouders over hun kind.
3. Rapportgesprek	Niet alleen informatie zenden, maar in gesprek gaan over de wensen/verwachtingen/ideeën van ouders.
4. Huisbezoek	Door het informele karakter van het huisbezoek wordt het leggen van contact en delen van informatie makkelijker. In dit gesprek kan een begin worden gemaakt met het informeren naar de (voor)leessituatie thuis (Stichting Lezen, 2014).
5. Kijkmoment in de groep	Door het kijken in de groep krijgen ouders inzicht in de manier waarop de leerervaringen en de lesstof worden aangeboden. Dat helpt bij het educatief ondersteunen thuis.
6. Themabrief met thuisopdracht	Ouders lezen over het actuele thema en hoe er aan gewerkt wordt in de klas. De thuisopdracht bevordert de samenwerking tussen de twee leefwerelden van het kind.
7. Digitaal project Bereslim	Thuis gaan ouders en kind aan de slag met Bereslim (Bereslim, z.j.), een digitaal programma waarbij prentenboeken en educatieve spelletjes gericht op de taalontwikkeling centraal staan.
8. Thematafel	Met spullen van thuis ontstaat er een laagdrempelige ingang om ouders te betrekken bij het actuele thema.
9. Digitale communicatiemiddelen	Digitale communicatiemiddelen zoals Social Schools (Social Schools, 2019) en Klasbord (Breij, 2013) inzetten om ouders en kinderen te informeren over activiteiten in de klas.
10. Afsluiting thema	Aan het eind van elk thema zijn ouders welkom om de werkjes van de kinderen te bewonderen.

3.1.5 Case study

Na afloop van de pilot worden in twee aparte focusgroepen de routines geëvalueerd door ouders en leerkrachten. Een focusgroep bestaat uit een beperkt aantal mensen, die tijdens een goed voorbereid gesprek elkaars opvattingen en overtuigingen verkennen en inventariseren (De Lange, 2013). Aan de hand van deze gegevens worden routines eventueel bijgesteld en kan er een definitief format opgesteld worden.

3.2 Triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid

Triangulatie is gericht op het bestuderen van een verschijnsel vanuit verschillende methoden en/of verschillende theoretische invalshoeken (De Lange et al., 2011). In het onderzoek maak ik gebruik van diverse literatuurbronnen en meerdere onderzoeksmethoden. Middels het afnemen van interviews met de directeur, IB-er en een interim directeur verzamel ik informatie dat wordt aangevuld met de informatie verkregen uit vragenlijsten gericht aan ouders en directe collega's. Dit heeft geleid tot bijstelling van de oorspronkelijke onderzoeksvraag. Ook het evalueren van de pilot met ouders en leerkrachten als onderdeel van een cyclisch proces maakt dat de uitkomst van de onderzoeksvragen meer onderbouwd en scherper geformuleerd kan worden.

Validiteit ontstaat door steeds terug te kijken op de onderzoeksvragen waardoor wordt nagegaan of de instrumenten werkelijk bijdragen tot het beantwoorden van de onderzoeksvragen (De Lange et al., 2011). In het schema in paragraaf 3.3 beschrijf ik welke onderzoeksinstrumenten gebruikt worden, wat het doel is, welke deelvragen ik hiermee wil beantwoorden en wie er betrokkenen zijn. Op deze manier tracht ik validiteit en betrouwbaarheid te bewerkstelligen.

Betrouwbaarheid wordt verkregen wanneer een meetmethode bij herhaalde meting van hetzelfde verschijnsel ook telkens hetzelfde resultaat oplevert (De Lange et al., 2011). Door niet alleen interviews af te nemen, maar ook vragenlijsten vergroot ik de betrouwbaarheid omdat het resultaat van een vragenlijst in mindere mate afhankelijk is van de situatie, het moment en de interactie met de betrokken personen (De Lange et al., 2011).

3.3 Onderzoeksmethoden

In onderstaand schema is zichtbaar welke onderzoeksinstrumenten worden gebruikt, welke deelvragen met deze instrumenten worden onderzocht, wat het doel is, welk middel worden ingezet en wie er betrokken zijn.

Op welke wijze kan de ouderbetrokkenheid bij ouders van groep 1 tot en met 4 ingezet worden om een positief leesklimaat te ontwikkelen?

Deelvragen:

1. Welke factoren zijn van belang bij ouderbetrokkenheid
2. Welke factoren zijn van belang bij een positief leesklimaat
3. a. Welke mogelijkheden en behoeften hebben ouders en leerkrachten om invulling te geven aan ouderbetrokkenheid
b. Welke routines zijn geschikt?

Onderzoeks-instrument	Deel-vragen	Doel	Middel	Betrokkenen
Bronnen-onderzoek	1 en 2	In kaart brengen niveau woordenschat en begrip lezen. Theoretische pijlers vinden waar het onderzoek op gericht is.	Opbrengsten CITO toetsen Literatuurstudie	Alle leerlingen middenbouw en bovenbouw
Interviews	1, 2 en 3a	Inventariseren wat de huidige en de ideale situatie met betrekking tot ouderbetrokkenheid is gericht op een positief leesklimaat.	Gestructureerde interviews met een vooraf opgestelde lijst met onderwerpen	Directeur, IB-er.
Enquête	3a	In kaart brengen van de behoeften en mogelijkheden van ouders om vorm te geven aan ouderbetrokkenheid.	Vragenlijst met open en gesloten vragen	Alle teamleden en ouders van de onderbouw.
Good practice	1 en 2	Op zoek gaan naar succesfactoren op het gebied van ouderbetrokkenheid.	Narratief interview	Interim directeur school P.
Focusgroep ter voorbereiding op Pilot	3a en 3b	Bestaat er draagvlak voor de keuze van ouderoutines die tijdens de pilot ingezet gaan worden?	In dialoog ideeën delen. Wat zijn de mogelijkheden en beperkingen.	MT en collega's onderbouw.
Focusgroep evaluatie pilot	3b	Voor welke ouderoutines wordt er draagvlak gevonden vanuit zowel ouders als leerkrachten.	In dialoog nagaan hoe de ouderoutines ervaren worden.	Leerkrachten onderbouw en een groepje ouders van groep 1 tot en met 4

3.4 Respondenten

In dit onderzoek staan de ouders van groep 1 tot en met 4 centraal. Ouders krijgen middels een enquête de gelegenheid om de huidige situatie en de gewenste situatie met betrekking tot het leesklimaat weer te geven. Tevens wordt aan alle leerkrachten gevraagd om een vergelijkbare enquête in te vullen. Ik heb ervoor gekozen om ook de leerkrachten van de bovenbouw erbij te betrekken waardoor zowel de input als het draagvlak vergroot wordt. De focusgroepen zijn gericht op een kleine groep ouders en de collega's van de onderbouw. Zij hebben immers tijdens de pilot ervaringen opgedaan die bijdragen aan de totstandkoming van een definitief format.

3.5 Ethiek

De onderzoeker dient rekening houden met de privacy en anonimiteit van de deelnemers (Cohen, Manion, & Morrison, 2000). Dit wordt bereikt door enquêtes anoniem in te laten vullen en vertrouwelijk om te gaan met de gegevens. Handelingen moeten zuiver en transparant zijn (De Lange et al., 2011). Het is dus van belang om vanuit een open houding te communiceren. Dit tracht ik te bereiken door de betrokkenen tijdig te informeren over de stappen die worden gezet in het onderzoek. De collega's worden tijdens bouwvergadering geïnformeerd over de stand van zaken, waarbij zij de gelegenheid om iets in te brengen. Ook de MR en het MT worden van alle fasen van het onderzoek op de hoogte gehouden. Tijdens de pilot wordt tussentijds geëvalueerd met de onderbouwcollega's om de betrokkenheid te inventariseren en op peil te houden.

Hoofdstuk 4: Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven van de interviews, de enquêtes en de focusgroepen.

4.1 Interview directeur en IB-er

In de voorbereidingsfase van het onderzoek heb ik met zowel de directeur als de IB-er een interview afgenomen, overzicht van de vragen zie bijlage 1, de transcriptie zie bijlage 2 en 3. Bij de analyse ervan maak ik gebruik van een codeboom waarbij ik de gegevens van beide interviews heb samengevoegd. Dit is een hiërarchisch patroon van overkoepelende en belangrijke begrippen en ondergeschikte begrippen (De Lange et al., 2011). In beide interviews tracht ik antwoord te krijgen op de vragen wat ouderbetrokkenheid inhoudt, of er een verband bestaat tussen ouderbetrokkenheid en de opbrengsten, wat de huidige en de ideale situatie is en tot slot wat leerkrachten nodig hebben om de ouderbetrokkenheid te verbeteren. Hieronder is de gezamenlijke codeboom te zien van zowel het interview met de directeur als de IB-er.

1. Definitie ouderbetrokkenheid

- Ouders belangrijk voor ontwikkeling van kinderen
- Gezamenlijke opvoeding van kinderen
- Gezamenlijke verantwoordelijkheid
- Geen vanzelfsprekendheid. *“Bij een omgeving waar hoogopgeleide ouders zitten is het bijna vanzelfsprekend dat ze ook mee zorgen maken over de ontwikkeling van hun kinderen. Dat is niet vanzelfsprekendheid hier het geval”.*
- Ouders maken zich wel zorgen, maar een bijdrage leveren is lastig
- School heeft een belangrijke rol hierin

2. Verband tussen opbrengsten en ouderbetrokkenheid

- Meten is weten
- Dat is moeilijk meetbaar
- Ouders uitnodigen een bijdrage te leveren
- Leren Met Ouders (LMO) is effectief gebleken
- LMO verbetert de resultaten en de motivatie bij zowel kind als ouders

3. De huidige situatie

- Is minimaal. *“Ik vind dat het nog minimaal is en dat we het nog veel meer moeten zien te krijgen. Dat ouders zich medeverantwoordelijk gaan voelen voor het leerproces en dat ze het ook leuk vinden om dat te doen”.*
- Een kleine groep wordt bereikt bij de koffieochtend en met VoorporTaal
- Aversie ten opzichte van school: *“Ik denk dat best veel ouders zelf moeite hadden met leren en met school. Ik denk dat eigen ervaringen van ouders zelf een grote rol spelen”.*
- Onwetendheid over het belang van oefenen. Het kan ook leuk zijn.

4. Wat hebben de leerkrachten nodig

- Leerkrachten zijn goed in staat om een relatie op te bouwen en staan open voor gesprek
- Hoge verwachtingen stellen richting kinderen en ouders. *“Pak thuis eens een boek en doe daar aan mee om die hoge verwachtingen waarheid te laten worden”*
- Ouders informeren
- Ouders medeverantwoordelijk maken

5. Ideale situatie

- Grote opkomst bij VoorporTaal, met daarbij ook ouders van de peuterspeelzaal, en ‘Op de koffie’. *“De vanzelfsprekendheid van het hier binnen zijn”.*
- Onder en na schooltijd kind en ouders gelegenheid geven om bijvoorbeeld woordenschat te trainen
- Meer bijeenkomsten organiseren voor ouders
- Ouders beter informeren en inzicht geven over wat een kind tijdens het leerjaar gaat leren
- Ouders leren dat het leuk is en goed voor de ontwikkeling om een liedje te zingen, spelletje te doen en voor te lezen.

4.2 Enquête ouders

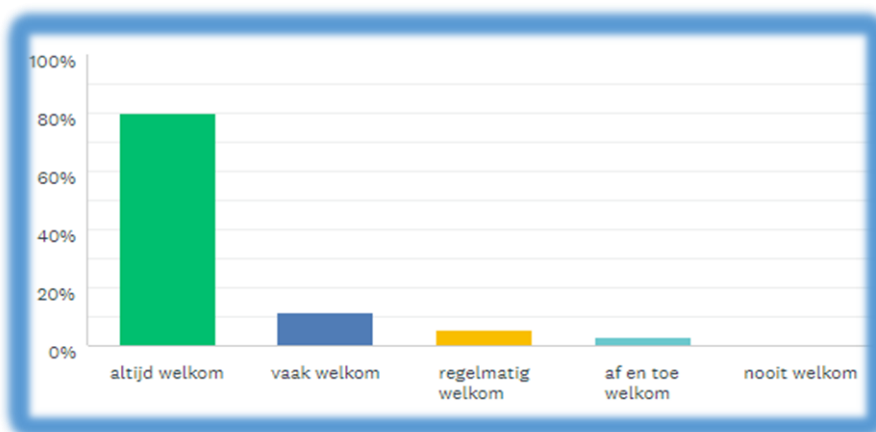
Een enquête geeft zicht op de beleving van de huidige en de gewenste manier van werken van zowel de leerkrachten als de ouders. Een enquête biedt de mogelijkheid om in een korte tijd van grote aantallen mensen informatie te verkrijgen (De Lange et al., 2011). Er is een aparte vragenlijst voor ouders en leerkrachten opgesteld met zowel open als gesloten vragen.

De enquête voor ouders bestaat uit tien open en gesloten vragen. Hiermee wordt getracht vooral antwoord te geven op deelvraag 3a:

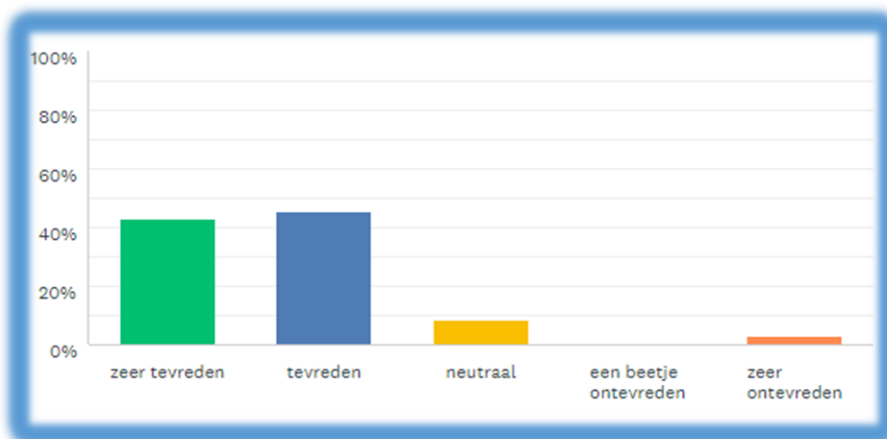
Welke mogelijkheden en behoeften hebben ouders en leerkrachten om invulling te geven aan ouderbetrokkenheid

Vijfendertig ouders hebben de vragenlijst ingevuld. In deze paragraaf worden de belangrijkste data weergegeven. Zie bijlage 4 voor de volledige weergave hiervan.

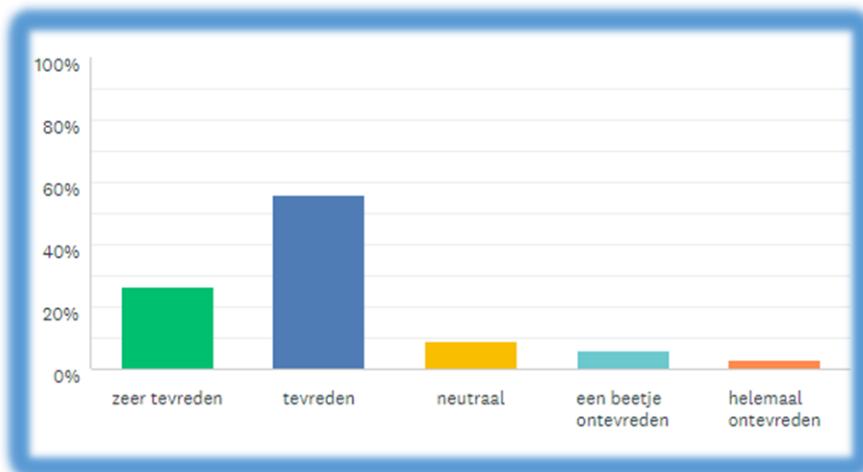
Voelt u zich welkom op school?

Bent u tevreden met het contact met de leerkracht?

In welke mate bent u tevreden met de informatie die u krijgt?

In welke mate maken ouders tijd vrij voor verschillende vormen van ouderbetrokkenheid?

Activiteit 1: kennismakingsgesprek

Activiteit 2: rapportgesprek

Activiteit 3: huisbezoek (alleen voor kinderen in groep 1)

Activiteit 4: werkjes bespreken / doornemen

Activiteit 5: samen (voor)lezen

Activiteit 6: Op de koffie bij.... Maandelijks worden ouders uitgenodigd om met elkaar te praten over een bepaald thema onder begeleiding van een deskundige.

Activiteit 7: VVE (alleen voor groep 1/2)

Activiteit 8: bezoek aan de bibliotheek

Activiteit 9: VoorporTaal

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

Stelling 1: Ik besteed thuis genoeg tijd aan de leeractiviteiten van mijn kind

Stelling 2: Ik heb geen tijd om bezig te zijn met de leeractiviteiten van mijn kind

Stelling 3: Ik weet niet wat er thuis van mij verwacht wordt met betrekking tot leeractiviteiten van mijn kind

Stelling 4: Ik vind het lastig mijn kind te motiveren om samen met mij een leeractiviteit te doen/maken

Stelling 5: Het leren is de taak van de school en niet van ouders

Stelling 6: Op school moeten kinderen leren, thuis moeten ze spelen

Stelling 7: Ouderbetrokkenheid is van invloed op de prestaties van mijn kind op school

Stelling 8: Ouders en school hebben elkaar nodig om te komen tot succesvol onderwijs

Heeft u ideeën (zowel thuis als op school) waardoor de ouderbetrokkenheid vergroot kan worden?

- Gebruik maken van digitale communicatiemiddelen (mail): *“Hoor van andere scholen dat daar in het begin van het schooljaar een heel “rooster” op staat waarin in staat welke data ze ouders nodig hebben voor bijvoorbeeld rijden of hapjes maken e.d.. En ouders kunnen zich daar dan ook voor inschrijven”*
- Vaker 1-op-1 momenten met de leerkracht. *“Iets vaker een kort gesprekje over de resultaten van het kind, dingen waar het kind tegenaan loopt en tips of oefeningen voor thuis meegeven zodat dat kan verbeteren”.*

- Leesouders
- Meer op klasbord zetten: *“Dat ouders weten wat er in de klas besproken wordt zodat dit thuis opgepakt kan worden”*.

Op welke manier kan de informatievoorziening verbeterd worden?

- Meer op Klasbord zodat je weet waar kinderen mee bezig zijn. *“Ikzelf zou het fijn vinden als ik ook weet wat het huiswerk van mijn kind is, ook omdat niet alle kinderen eerlijk doorgeven wat hun huiswerk is”*.
- Meer informatie geven over waar de kinderen mee bezig zijn. *“Mijn kind vertelt vrij weinig over wat hij op school doet, dus eigenlijk vraag ik me wel eens af wat er precies de hele dag gedaan wordt in groep 1/2”*.

4.2.1 Samenvatting resultaten enquête ouders

Uit de enquête blijkt dat de meeste ouders, namelijk 91%, zich altijd of vaak welkom voelen op school. Tevens zijn de meeste ouders tevreden met het contact met de leerkracht. Ongeveer 91% vindt dat school altijd of meestal goed samenwerkt met ouders. Meer dan 82% is zeer tevreden tot tevreden met de informatievoorziening. Het aantal ouders dat bij deze vraag aangeeft zeer tevreden te zijn over de informatievoorziening is beduidend lager dan de voorgaande vragen, namelijk 26% van de respondenten in vergelijking met minimaal 40%. Ongeveer 70% van de ouders geeft aan altijd of vaak werkjes te bespreken met de kinderen. 80% geeft aan altijd of vaak met hun kind te lezen. 40% geeft aan altijd of vaak een bezoek te brengen aan de bibliotheek. 20% van de ouders geeft aan niet goed te weten wat er van hen verwacht wordt met betrekking tot leeractiviteiten van hun kind. Ruim 25% antwoordt hier neutraal op. 20% geeft aan het geheel of gedeeltelijk lastig te vinden om samen met hun kind leeractiviteiten te doen/maken. 17% antwoordt hier neutraal op. Ruim 32% is het geheel of gedeeltelijk eens met de stelling dat er op school geleerd moet worden en thuis gespeeld moet worden. 73% geeft aan dat het leren ook een taak van de ouders is. 77% is van mening dat ouderbetrokkenheid van invloed is op de prestaties van school. Uit de suggesties om de betrokkenheid te vergroten en informatievoorziening te verbeteren blijkt dat ze behoefte hebben aan meer (korte) contacten en meer informatie over de activiteiten in de klas.

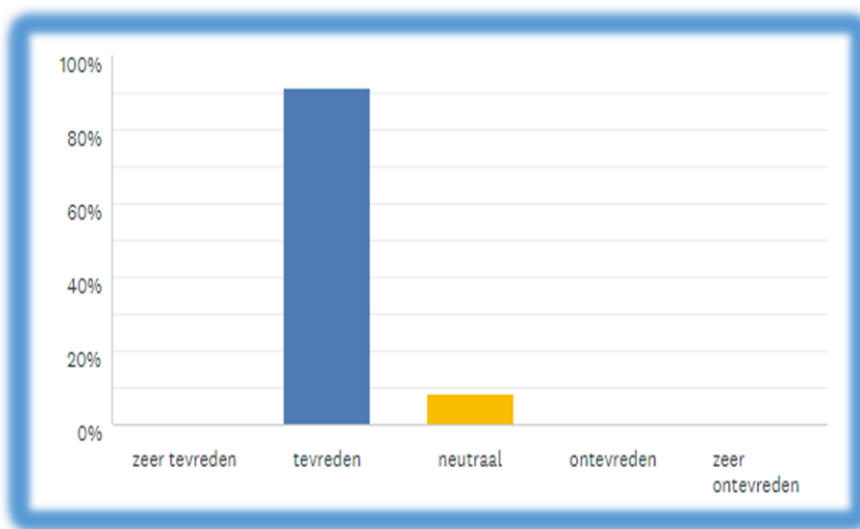
4.3 Enquête leerkrachten

De enquête voor de leerkrachten bestaat uit tien open en gesloten vragen. Hiermee wordt getracht vooral antwoord te geven op deelvraag 3a:

Welke mogelijkheden en behoeften hebben ouders en leerkrachten om invulling te geven aan ouderbetrokkenheid

Twaalf leerkrachten hebben de vragenlijst ingevuld. In deze paragraaf worden de belangrijkste data weergegeven. Zie bijlage 5 voor de volledige weergave hiervan.

Ben je tevreden met het contact met ouders?

In welke mate vind je ouders betrokken bij onderstaande voorbeelden?

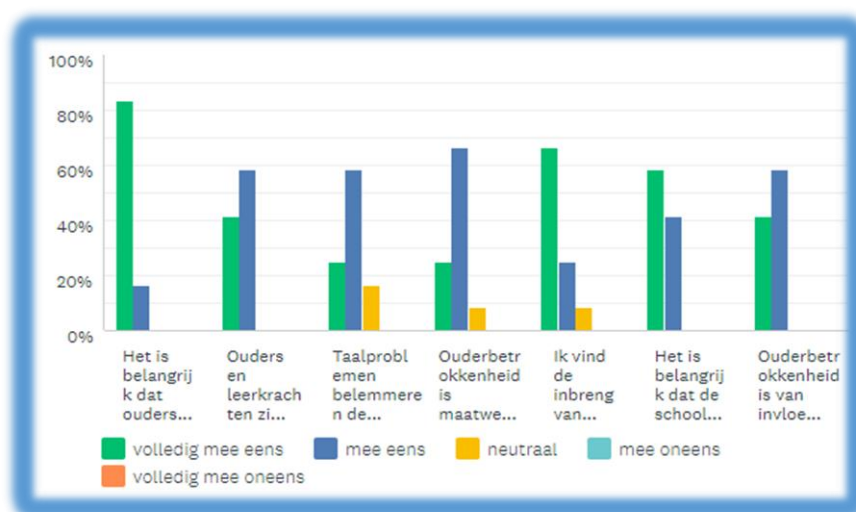
Heb je nieuwe ideeën om de ouderbetrokkenheid te vergroten?

- Ouders blijven uitnodigen. *“Niet alleen voor serieuze zaken, maar ook bijvoorbeeld voor open podium en kerstfeest zodat de betrokkenheid kan groeien”*
- Ouders meer tijd gunnen tijdens gesprekken.
- Meekijken in de groep. *“In kleine groepjes een keer bij een activiteit in de groep mogen zijn en het liefst betrokken worden bij die activiteit”.*

Op welke wijze kunnen ouders een bijdrage leveren aan het vergroten van de woordenschat?

- Thuis boeken lezen. *“Veel voorlezen of als dat lastig is (vanwege de taal) luisterboeken luisteren of educatieve programma’s bekijken”.*
- Materiaal meegeven om thuis te oefenen.
- Voorlezen thuis, luisterboeken luisteren en Nederlandse televisie kijken.
- Veel voorlezen en samen spelletjes doen. *“Tips om verhalen voor te lezen die op school actueel zijn”.*
- Woordenschriftje bijhouden
- Bibliotheek bezoek en thuis samen lezen, computer programma’s
- Meer uitleg geven over de tweede taal
- Verplichting Peuterspeelzaal en/of voorschoolse PeuterPortaal.

In welke mate ben je het eens met de volgende uitspraken:

Stelling 1: Het is belangrijk dat ouders en leerkrachten verwachtingen naar elkaar uitspreken.

Stelling 2: Ouders en leerkrachten zijn gelijkwaardige partners.

Stelling 3: Taalproblemen belemmeren de ouderbetrokkenheid.

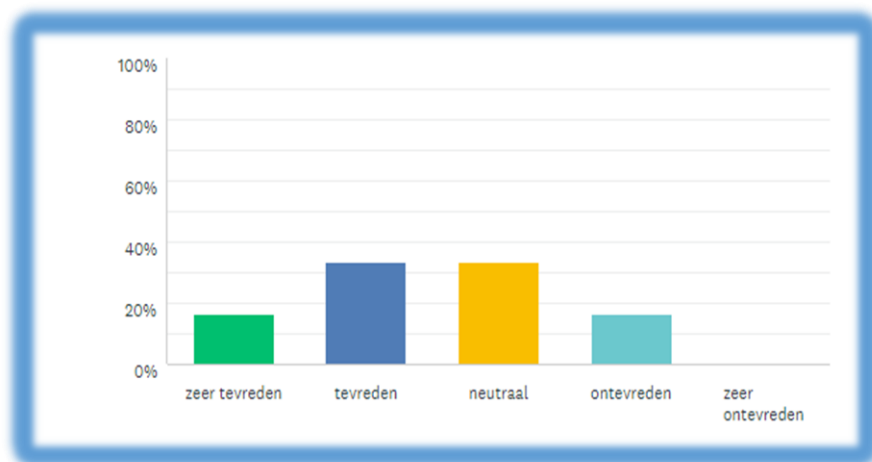
Stelling 4: Ouderbetrokkenheid is maatwerk, met andere woorden afgestemd op de individuele situatie van ouders.

Stelling 5: Ik vind de inbreng van ouders over de ontwikkeling van hun kind belangrijk.

Stelling 6: Het is belangrijk dat de school een visie vormt over ouderbetrokkenheid.

Stelling 7: Ouderbetrokkenheid is van invloed op de prestaties van het kind.

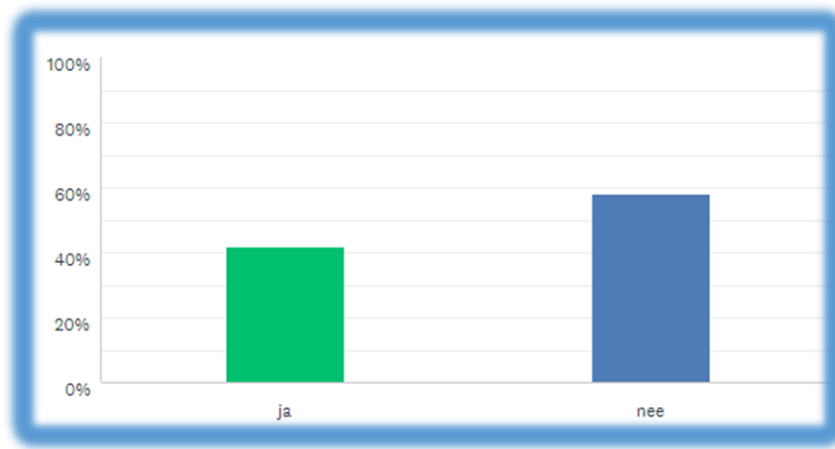
In welke mate ben je tevreden over de informatievoorziening naar ouders toe?

Op welke wijze kan de informatievoorziening verbeterd worden?

- Actiever aansturen op gebruik van Social Schools.
- Minder vrijblijvend.
- Nieuwsbrief. *"Ik zou graag 1 keer in de maand een nieuwsbrief naar ouders willen sturen met alle informatie voor die maand bij elkaar. Geen of weinig losse brieven meer".*
- Informatie doseren en tijdig communiceren.
- Het vertalen van brieven of een extra ouderavond.
- Ouders persoonlijk aanspreken.
- Ouders informeren over de lesinhoud.
- Klasbord stimuleren.

In hoeverre hebben leerkrachten behoefte aan ondersteuning om de ouderbetrokkenheid te vergroten?

4.3.1 Samenvatting resultaten enquête leerkrachten

De meeste leerkrachten zijn tevreden met het contact met ouders. De betrokkenheid bij rapportgesprekken en kennismakingsgesprekken is groot. De meeste leerkrachten vinden ouders gedeeltelijk of weinig betrokken bij samen werkjes bespreken en samen (voor)lezen. Ruim 30% van de leerkrachten vindt ouders weinig betrokken bij het bezoeken van de bibliotheek met hun kind. De betrokkenheid kan vergroot worden door ouders te blijven uitnodigen voor activiteiten op school en door ze meer tijd te gunnen tijdens gesprekken. Meekijken in de groep is ook een mogelijkheid. De meeste leerkrachten vinden dat de woordenschat vergroot kan worden door thuis meer voor te lezen. Leerkrachten vinden het belangrijk dat ouders en leerkrachten verwachtingen naar elkaar uitspreken en dat de school een visie vormt over ouderbetrokkenheid. Tevens wordt de inbreng van ouders als heel belangrijk ervaren. De meeste leerkrachten zijn het eens met de stelling dat ouders en leerkrachten gelijkwaardige partners zijn, dat taalproblemen de ouderbetrokkenheid belemmert en dat ouderbetrokkenheid van invloed is op de prestaties van het kind. 50% van de leerkrachten is niet tevreden over de informatievoorziening naar ouders toe. Door meer gebruik te maken van digitale communicatiemiddelen waarbij ouders ook geïnformeerd worden over de lesinhoud en door ouders persoonlijk aan te spreken denken leerkrachten de informatievoorziening te verbeteren. Ruim 40% van de leerkrachten heeft behoefte aan ondersteuning, mits het teambreed aangeboden wordt om continuïteit te waarborgen.

4.4 Good practice

Op basisschool P. zijn goede resultaten geboekt op onder andere het gebied van ouderbetrokkenheid. In ruim een jaar tijd hebben zij de kwaliteit van het onderwijs verbeterd en is de beoordeling van de onderwijsinspectie van een onvoldoende naar een goed gegaan. Middels dit interview, dat is uitgewerkt in bijlage 6, met de interim directeur wordt getracht antwoord te krijgen op deelvraag 1:

Welke factoren zijn van belang bij ouderbetrokkenheid

Interview:

1. Aanleiding

- Onvoldoende beoordeling van de onderwijsinspectie
- Nieuwe interim directeur is aangesteld die de opdracht krijgt de resultaten te verbeteren.
- Hoge frustratie bij het team. *“Er was voorheen veel scholing ingekocht op het gebied van taal en lezen, maar het leverde niets op. Het was loshangend zand. Er werd over de hoofden van de kinderen lesgegeven, de stof sloot niet aan”.*

2. Verbeterplan

- Groepsdoorbrekend lesgeven op de vier hoofdvakken. De school is op een andere manier gaan werken door af te stappen van het jaarstofklassensysteem en kinderen op niveau in te delen. *“Tijdens een ouderavond hebben de ouders het vertrouwen richting het team hierover uitgesproken”.*
- Voorheen zaten ouders in de weerstand. Ze deden veel op activiteitsniveau, maar het ging ten koste van de leertijd.
- Er werd een visie opgesteld: Aardig, vaardig, waardig.
- De school staat in een volksbuurt. *“Kinderen krijgen in de omgeving niet veel mee en school kan het niet alleen; dus moeten er samengewerkt worden”.*
- Taalleesplein: *“Ze zijn een minibibliotheek aan het opzetten zodat kinderen en ouders samen een boek kunnen lenen om de leesmotivatie onder de aandacht te brengen.”*
- Davinci methode: geïntegreerde methode voor de zaakvakken. *“Kinderen zijn enthousiast waardoor de ouders naar binnen komen om producten te bewonderen. Op het eind van het project is er een*

afsluiting met ouders en opa's en oma's. Talenten van kinderen, ouders en leerkrachten worden meer ingezet".

3. Rapportage

- Portfolio: *"Gedurende 6 a 8 weken staan bepaalde doelen centraal. Ouders zijn dus exact op de hoogte wat hun kind gaat leren. Vier keer per jaar zijn er portfolio gesprekken voor ouders en kind samen. Het portfolio gaat mee naar huis zodat ouders vinger aan de pols kunnen houden. Er zitten diverse werkbladen in van doelen waar kinderen aan moeten werken".*
- Woordrapportages: *"Er wordt gebruik gemaakt van woordrapportages met daarbij de citoscores. Ook ouders en kind vullen hun bevindingen in. De driehoek van kind, ouders, school staat dus ook bij rapportages centraal en ieder neem zijn eigen verantwoordelijkheid".*

4. Ouders

- Zelflerend vermogen van kinderen. *"Het is eigenlijk heel dom als ouders als ervaringsdeskundigen niet bevraagd worden. We willen ze meenemen op inhoud en mede-eigenaar maken op inhoud".*
- Voorheen zaten ouders in de weerstand. *"Ze deden veel op activiteitsniveau, maar het ging ten koste van de leertijd".*
- Hervormen oudervereniging. Ouders bepalen niet meer wat er gebeurt. De verantwoordelijkheden op het gebied van organisatie zijn kleiner geworden.
- Het delen van de verantwoordelijkheid: *"Tijdens het lesgeven worden de stappen opgeschreven die kinderen moeten maken. De strategieën worden op het bord gezet, daar wordt een foto van gemaakt en doorgestuurd naar de ouders".*
- Waar betrek je ouders bij en waar ligt de grens?

5. Leerkrachten:

- Stoppen met pleasen. *"Het is van ons alle drie: kind, ouders en school. Als de resultaten niet goed zijn dan is dat niet alleen van de leerkracht".*

- De wielen van Fullam: *“Alle partjes in het onderwijs draaien mee als je aan één wiel draait. Als je één deel draait en de rest niet, dan klapt de zaak”*.

4.4.1 Samenvatting gesprek

Op deze school sloot het lesaanbod niet aan bij het niveau van de kinderen, wat de aanleiding was om kinderen in te delen in niveaugroepen en het jaarstofklassensysteem los te laten. Ook hebben ze ervaren dat de scholing geen samenhang vormde en niet de beoogde resultaten opleverden. Er is een visie gevormd die centraal staat binnen de school. Alle initiatieven, uitstapjes en projecten worden getoetst aan de visie. Er worden portfoliogesprekken gevoerd waarbij ouders, kind en leerkrachten de verantwoordelijkheid delen. Voor iedereen is helder aan welke doelen en op welke wijze in een periode gewerkt wordt. Er worden foto's gestuurd van leerstrategieën zodat ouders er thuis op door kunnen gaan. Ouders zijn mede-eigenaar geworden van het leerproces.

4.5 Evaluatie focusgroep

Een focusgroep bestaat uit een beperkt aantal mensen die tijdens een gesprek elkaars opvattingen en overtuigingen verkennen en inventariseren om uiteindelijk meer inzicht te krijgen in een van te voren vastgesteld onderwerp in een veilige, stimulerende omgeving (De Lange et al., 2011).

Om zowel ouders en leerkrachten de vrijheid te geven om hun mening te ventileren, zonder dat ze beïnvloed worden door andere partijen, is ervoor gekozen om een aparte focusgroep met ouders en een aparte focusgroep met leerkrachten te vormen. Hiermee wordt getracht antwoord te krijgen op deelvraag 3b:

Welke routines zijn geschikt om de samenwerking tussen ouders en school te verbeteren?

4.5.1 Focusgroep ouders

De routines zijn met vier ouders en de directeur op 13 mei geëvalueerd.

- Huisbezoeken: Deze worden door ouders als prettig ervaren. De leerkracht ziet dan hoe het er thuis aan toe gaat. Je ziet hoe een kind opgroeit.
- Nieuwjaarsgesprekken: Het is prettig om individuele gesprekken te voeren. “Eén op één durf je meer te zeggen”. Een algemene ouderavond wordt door een ouder niet gemist. “Als je iets mist stap je toch op de leerkracht af”. Als er algemene informatie wordt gegeven, bijvoorbeeld in groep 8, dan is zo’n avond heel prettig. Opening van het schooljaar was voorheen in de aula. Daar kwamen weinig mensen op af. Informatie kan ook in de klas door middel van een kijkochtend gegeven worden. In groep 3 krijg je een goed beeld van de manier waarop de juf leest. “Ik gaf mijn kind een boek en liet hem ploeteren”. “Het is fijn als het school en thuis op dezelfde manier gedaan wordt”.
- Rapportgesprekken: “Ik heb het gevoel dat we het hele jaar al samenwerken en tijdens rapportgesprekken wil ik weten of hij goed gaat en of zijn eigen lijntje groeit”. Door het organiseren van een inloopmiddag één keer per maand kan de samenwerking gedurende het hele jaar vormgegeven worden. Hoe bereiken we de ouders die we weinig zien. “Al zet je hier een groot spandoek neer dan komen ze nog niet, sommige mensen willen gewoon niet”. De drempel kan lager zijn als je zo’n middag organiseert. De directeur geeft aan dat de werkdruk van de leerkrachten bewaakt moet worden.

- Kijkmomenten in de groep: Wordt als prettig ervaren. “Soms zou je een camera willen ophangen omdat ze soms heel anders zijn wanneer zou jou als ouder niet zien”. Het is prettig als kijkmomenten aan het begin van het jaar worden georganiseerd, dan heb je daar gedurende het hele jaar profijt van. Een ouder gaf aan dat voor-koor-door- lezen nieuw voor haar was en dat ze dat thuis ook zou gaan doen.
- Themabrief met thuisopdracht: Soms lukt het niet omdat het te druk is. Die vrijblijvendheid moet gevoeld worden.
- Bereslim: een ouder wil het schermgebruik beperken. Een andere ouder vindt het heel slim omdat die kleine kinderen allemaal achter de computer zitten. Ze staan er positief tegenover. In groep 3 hebben ze ook het computer programma van Veilig Leren Lezen, één programma is genoeg.
- Thematafel: Het is geen probleem om spullen mee te nemen. Vooral bij kleuters vinden ze het hartstikke leuk.
- Digitale communicatiemiddelen: Dat wordt als heel fijn ervaren. Als kinderen niet veel willen vertellen over wat ze hebben gedaan blijven ouders toch op de hoogte. Je kunt een terugkoppeling geven aan je kind.
- Afsluiting van het thema: “Was leuk, je ziet toch weer wat dingen”. Een aanvulling van een ouders is de luisterbieb. Voor kinderen van wie de ouders het lastig vinden om voor te lezen vanwege de tweede taal is het ideaal om online verhalen te beluisteren.

4.5.1 Samenvatting focusgroep ouders

Alle routines worden als prettig ervaren. Kennismakingsgesprekken vinden ouders prettig omdat ze één-op-één meer durven te zeggen. Algemene ouderavonden worden niet gemist. Ouders zijn erg te spreken over de kijkmomenten in de groep. Van de leerkrachten zien ouders bepaalde strategieën zoals het voor-koor-door-lezen, die zij thuis kunnen overnemen. Ook willen ze graag zien hoe hun kind zich gedraagt in de groep. Ze raden aan om de kijkmomenten aan het begin van het jaar te plannen zodat ouders en kinderen er gedurende het hele schooljaar profijt van hebben. Digitale communicatiemiddelen zoals Klasbord (Breij, 2013) en Social Schools (Social Schools, 2019) waarbij ouders inhoudelijk geïnformeerd worden over activiteiten in de klas, worden ook als prettig ervaren omdat kinderen niet altijd vertellen waar ze op school mee bezig zijn. Bereslim (Bereslim, 2019) en andere educatieve programma's worden over het algemeen als prettig ervaren. Eén programma per groep is voldoende. Bereslim (Bereslim, 2019) kan dan beperkt worden tot de kleutergroepen. Een inloopmiddag werd als suggestie gedaan.

Eens per maand kunnen ouders op een vast moment na school binnenlopen om kort informatie te vragen aan de leerkracht.

4.6 Focusgroep leerkrachten

Leerkrachten van de onderbouw hebben de routines op 6 mei geëvalueerd door aan de routines een cijfer toe te kennen tussen de 1 en 10. Dit hebben we vervolgens gezamenlijk besproken. De eerste routine is niet op hen van toepassing dus die is niet behandeld. Routine 7 is alleen bestemd voor groep 1 tot en met 3.

Routine	Collega 1	Collega 2	Collega 3	Collega 4	Collega 5
1. Intakegesprek met directeur					
2. Nieuwjaarsgesprek	9	8	8	8	7
3. Rapportgesprek	9	8	8	9	7
4. Huisbezoek	8	8	8	8	6
5. Kijkmoment in de groep	9	6	8	8	7
6. Themabrief met thuisopdracht	6	8	8	9	7
7. Digitaal project Bereslim	6	Nvt	8	9	6
8. Thematafel	6	8	7	9	7
9. Digitale communicatiemiddelen	6	8	7	6	7
10. Afsluiting thema	6	9	7	8	7

In de nabespreking kwamen de volgende punten ter sprake:

- Het is belangrijk dat tijdens het intakegesprek met de directeur wederzijdse verwachtingen besproken worden (routine 1).
- Nieuwjaarsgesprekken worden als waardevol ervaren omdat het de eerste keer is dat ouders en leerkrachten elkaar ontmoeten, waardoor er een band kan worden opgebouwd.
- Rapportgespreken zijn van wezenlijk belang. Men vraagt zich af of ouders open staan voor de wederzijdse inbreng of dat ouders vooral behoefte hebben aan informatie over hun kind op het gebied van gedrag en leren.
- Ouders hebben behoefte aan meer korte gesprekken over de voortgang van de kinderen. Het is een grote tijdsinvestering om meer rapportgesprekken te organiseren. Korte gesprekken met ouders tijdens het halen en brengen kan al in behoefte voorzien.

- Kijkmoment vooral inplannen aan het begin van het jaar zodat ouders en kinderen profijt hebben van de leerervaringen die zijn opgedaan. Een vast aantal dagen plannen is aan te bevelen, zodat de routine niet verwatert.
- Huisbezoek is een behoorlijke tijdsinvestering, maar waardevol juist voor gezinnen waarvan het contact met school geen vanzelfsprekendheid is.
- Bereslim is een mooie aanvulling op het gebied van taalontwikkeling voor thuis. De uitleg aan ouders moet wel goed georganiseerd worden, zodat het niet teveel tijd in beslag neemt. Voorstel is om tijdens rapportgesprekken ouders hierover te informeren en één of twee momenten voor de presentatie in te plannen. Groep 3 en groep 4 hebben hun eigen digitale programma's waar kinderen thuis aan kunnen werken.
- Themabrief met thuisopdracht wordt als waardevol ervaren. De thuisopdracht moet laagdrempelig zijn zodat de mensen er thuis mee aan de slag kunnen. Als de materialen thuis niet aanwezig zijn, kan school een bijdrage leveren.
- Het is belangrijk om ouders te informeren over inhoudelijke zaken. Dit kan via Klasbord of Social Schools. Men geeft aan dat het vergeten kan worden.
- Afsluiting wordt als positief ervaren. Er waren een aantal kinderen van wie de ouders niet kwamen opdagen. Door er een vaste routine van te maken, hopen we dat steeds meer ouders er rekening mee gaan houden. De volgende keer willen wij meer tentoonstellen tijdens de afsluiting van het project, zodat het niet alleen knutselwerkjes zijn die ouders kunnen bewonderen, maar bijvoorbeeld ook iets in de bouwhoek of huishoek.

4.6.1 Samenvatting focusgroep leerkrachten

Alle routines worden als positief ervaren. Bij rapportgesprekken vraagt men zich af of ouders behoefte hebben aan wederzijdse inbreng of dat ze alleen informatie willen ontvangen over hun kind. Ouders hebben meer behoefte aan korte gesprekken over hun kind. Dit kan al tijdens breng -en haalmomenten. Kijkmomenten aan het begin van het jaar inplannen. Huisbezoeken worden ondanks de tijdsinvestering als belangrijk ervaren. Per groep één digitaal programma voor thuis waar kinderen mee aan de slag kunnen gaan, waarvan eventuele toelichting aan ouders gezamenlijk kan worden gegeven. Ouders inhoudelijk informeren vindt men belangrijk. De afsluiting van het thema kan meer uitgebouwd worden.

Hoofdstuk 5: Conclusies en aanbevelingen

Aan de hand van de deelvragen en de onderzoeksvraag beschrijf ik in dit hoofdstuk de conclusies van het onderzoek. Vervolgens worden aanbevelingen gedaan die voortkomen uit de conclusies.

5.1 Deelvraag 1

Welke factoren zijn van belang bij ouderbetrokkenheid?

Vanuit het literatuuronderzoek en de interviews die zijn afgenomen met de directeur, de IB-er en de interim directeur van school P. komen een aantal punten naar voren die van belang zijn om de ouderbetrokkenheid te vergroten. Ouders en leerkrachten moeten samenwerken met als gezamenlijk doel de ontwikkeling van het kind. Hierbij staan gelijkwaardigheid en een gezamenlijke verantwoordelijkheid centraal (De Vries, 2017). ‘Losse’ interventies om ouders te betrekken bij het lezen lijken weinig zinvol te zijn. Scholen moeten eerst de nodige stappen zetten om een vertrouwensband op te bouwen en ouders als partner te betrekken bij het onderwijs (Stichting Lezen, 2014). Het is essentieel dat er respect is voor de thuiscultuur en de gewoontes van ouders. De volgende factoren zijn ook van belang (Leenders, De Jong & Monfrance 2017):

- Mogelijkheid tot informeel contact
- Actieve rol van de leerkracht
- Bereikbaarheid en beschikbaarheid
- Concrete laagdrempelige activiteiten om ouders te ontmoeten
- Interesse in het kind

Het formuleren van een heldere visie is van belang. Volgens Oostdam en De Vries (2014) voorkomt inhoudelijke duidelijke informatie, positief geformuleerd en gericht op samenwerking, misverstanden. Hierin moet duidelijk zijn wat school en ouders van elkaar mogen verwachten. De school bepaalt wat er gebeurt in de klas en geeft daarmee grenzen aan (Herweijer, Vogels & Andriessen 2013). De visie moet centraal staan binnen de school. Alle uitstapjes en projecten kunnen getoetst worden aan de visie. Tijdens rapportgesprekken is het belangrijk dat ouders, kind en leerkrachten de verantwoordelijkheid delen. Het bespreken van de doelen die gehaald moeten worden en op welke wijze is een manier om de gedeelde verantwoordelijkheid vorm te geven. Het is mogelijk om foto's te sturen van leerstrategieën zodat ouders er thuis op door kunnen gaan. Ouders worden op die manier mede-eigenaar van het leerproces.

Het formuleren van een visie gedragen door het team, het aangaan van een vertrouwensband en het creëren mede-eigenaarschap zijn belangrijke voorwaarden om te komen tot een grotere mate van ouderbetrokkenheid, waardoor ouders gestimuleerd worden om thuis aan de slag te gaan met hun kind op leesgebied.

5.2 Deelvraag 2

Welke factoren zijn van belang bij een positief leesklimaat?

De lezende ouder als rolmodel, een groot boekenaanbod thuis en een actieve begeleiding zoals voorlezen, praten over boeken en bibliotheekbezoek zijn volgens Ros (2014) belangrijke factoren om het leesklimaat positief te beïnvloeden. Het leesniveau wordt versterkt als (Leesmonitor, 2019):

- er vormen van herhaling zijn.
- kinderboeken uitgerust zijn met illustraties.
- voorlezers de interactie zoeken met het kind.

Het organiseren van kijkmomenten in de groep tijdens voorleesactiviteiten is bij de uitstek de manier om ouders te laten zien op welke wijze een boek interactief voorgelezen wordt. Ouders vinden het leuk om aanwezig te zijn in de klas van hun eigen kind en tevens is het leerzaam door het voorbeeldgedrag van de leerkracht.

De invloed van ouders is heel groot. De kans dat een leerling met lees bevorderende ouders een boekenliefhebber wordt, is bijna vijf keer zo groot, een vriend drie-en-een-half keer en een docent anderhalf keer zo groot (Leesmonitor, 2019). Bij meertaligheid profiteren kinderen het meest op sociaal-emotioneel en cognitief vlak als ouders voorlezen en praten met hun kind in de taal die ze het best beheersen (Stichting Lezen, 2014).

Het is belangrijk om ouders mede-eigenaar te maken op de inhoud. Welk doel met betrekking tot lezen staat centraal en op welke wijze wordt hier aan gewerkt. Tijdens rapportgesprekken kan er op teruggekomen worden. Ouders hebben in de enquête aangegeven dat ze behoefte hebben aan concrete informatie over de wijze waarop ze hun kind thuis kunnen ondersteunen. Ze hebben het meeste baat bij concrete en praktische tips om hun kind thuis te ondersteunen (Stichting Lezen, 2014). Duidelijkheid over wat er verwacht wordt van ouders, leerkrachten en leerlingen is van belang om de ouderbetrokkenheid op leesgebied te verbeteren (Onderwijsraad, 2010).

5.3.1 Deelvraag 3a ouders

Welke mogelijkheden en behoeften zijn er om invulling te geven aan ouderbetrokkenheid bij ouders?

Uit de enquête is gebleken dat de meeste ouders zich welkom voelen op school en tevreden zijn met het contact met de leerkracht. Een groot deel van de ouders is tevreden met de informatievoorziening, al is er nog ruimte voor verbetering aangezien maar 26% zeer tevreden is op dit gebied. Uit de enquête blijkt dat niet voor alle ouders duidelijk is wat er van hen verwacht wordt met betrekking tot leeractiviteiten van hun kind. Ze hebben behoefte aan concrete opdrachten om hun kind te ondersteunen. Er zijn ook ouders die het lastig vinden om hun kind hiervoor te motiveren. Ouders vinden het prettig om een kijkje te nemen in de klas. Ze leren van de leerkracht hoe zij bepaalde activiteiten aanbieden en ze vinden het leuk om hun eigen kind bezig te zien. Ook hebben ouders behoefte om vaker kort met leerkrachten in gesprek te gaan over de ontwikkeling van hun kind. Educatieve computerprogramma's worden als prettig ervaren. Tot slot waarderen ze berichten via Social Schools (Social Schools, 2019) en Klasbord (Breij, 2013) over de wat er in de klas gedaan wordt. Deze onderdelen kunnen ingezet of verbeterd worden om aan te sluiten bij de behoeften van ouders met betrekking tot het stimuleren en ondersteunen van hun kind bij het leesproces.

5.3.2 Deelvraag 3a leerkrachten

Welke mogelijkheden en behoeften zijn er om invulling te geven aan ouderbetrokkenheid bij leerkrachten?

Alle routines worden door leerkrachten positief ervaren. Door het gebruik van digitale communicatiemiddelen te vergroten, waardoor ouders geïnformeerd worden over de lesinhoud en door ouders persoonlijk aan te spreken, denken leerkrachten de informatievoorziening te verbeteren. Het belang van kijkmomenten in de groep, zeker aan het begin van het jaar, wordt ingezien. Leerkrachten beseffen dat ouders meer behoefte aan korte gesprekken over hun kind. Dit kan al tijdens breng -en haalmomenten gerealiseerd worden. De afsluiting van een thema kan meer uitgebouwd worden, zodat kinderen verschillende werkjes en hoeken kan laten zien aan de ouder(s). Leerkrachten vinden het belangrijk dat ouders en leerkrachten wederzijds verwachtingen uitspreken en dat de school een visie vormt over ouderbetrokkenheid. Bijna alle leerkrachten zien ouders als gelijkwaardige partners, wat een startpunt is om de gezamenlijke verantwoordelijkheid te realiseren. Ruim 40% van de leerkrachten

heeft behoefte aan ondersteuning, mits het teambreed aangeboden wordt om continuïteit te waarborgen.

5.4 Deelvraag 3b

Welke routines zijn geschikt?

Alle routines worden als waardevol ervaren door zowel ouders als leerkrachten. De input die zowel ouders als leerkrachten hebben gegeven op de afzonderlijke routines is verwerkt in onderstaand overzicht.

1. Intakegesprek met directeur	Wederzijdse verwachtingen uitspreken met betrekking tot de schoolperiode.
2. Nieuwjaarsgesprek	Wederzijdse verwachtingen uitspreken met betrekking tot het leerjaar.
3. Rapportgesprek	In combinatie met korte gesprekken over de voortgang. Niet alleen informatie zenden, maar samenwerken. Ouders willen dat de leerkracht openstaat voor hun ervaringen, expertise en kennis (Knopf & Swick, 2007).
4. Huisbezoek	Belangrijk voor creëren van een vertrouwensband. Beginnen met informeel vragen naar leesgewoontes (Stichting Lezen, 2014).
5. Kijkmoment in de groep	Ervaren ouders als heel prettig. Indien mogelijk aan het begin van het schooljaar plannen om het leerrendement te vergroten. Leesstrategieën inzetten die ouders kunnen overnemen.
6. Themabrief met thuisopdracht	Opdrachten laagdrempelig maken en eventueel materiaal meegeven aan kinderen.
7. Digitaal programma Bereslim	Eén programma per leerjaar voor kinderen om thuis mee aan de slag te gaan. Tijdens rapportgesprekken aankaarten bij ouders. Een gezamenlijke uitleg organiseren.
8. Thematafel	Kinderen vinden het leuk om iets mee te nemen.
9. Digitale communicatiemiddelen	Informatie over de inhoud van leeractiviteiten vinden zowel ouders als leerkrachten belangrijk bevonden.
10. Afsluiting thema	Meer uitbouwen waardoor niet alleen werkjes te zien zijn, maar ook hoeken ingericht zijn.

5.5 Centrale onderzoeksvraag

Op welke wijze kan de ouderbetrokkenheid bij ouders van groep 1 tot en met 4 ingezet worden om een positief leesklimaat te ontwikkelen?

De routines (zie 5.4) die tijdens dit onderzoek ingezet zijn, kunnen leiden tot een grotere mate van ouderbetrokkenheid gericht op een positief leesklimaat. Door zowel ouders als leerkrachten in de focusgroepen worden de routines positief gewaardeerd. Ze sluiten aan bij de behoeften van ouders, voortkomend uit de enquête. Belangrijke voorwaarden bij het inzetten van routines zijn:

- Het creëren van een vertrouwensband met ouders en ze als ouder te betrekken bij het onderwijs (Stichting Leesonderwijs, 2014). Dit is mogelijk door concrete voorbeelden te geven waarmee ouders hun kind kunnen ondersteunen met lezen afgestemd op de behoeften en mogelijkheden van ouders en kind.
- Het opstellen van een visie gericht op ouderbetrokkenheid (Oostdam & De Vries, 2014).
- Het ervaren van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van het kind en een gevoel van gelijkwaardigheid staan centraal (De Vries, 2017). Hierdoor ontstaat mede-eigenaarschap wat bij de good practice (zie 4.4) essentieel is gebleken om te komen tot een verbeterde vorm van ouderbetrokkenheid op het gebied van lezen. Het bepalen van doelen en bespreken van verwachtingen is van belang (Van den Berg et al., 2013).

5.6 Aanbevelingen

Naar aanleiding van het onderzoek kom ik tot de volgende aanbevelingen gericht op de beroepsattitude van de leerkracht en op de organisatie.

Beroepsattitude leerkracht:

- Investeer in een goede relatie met ouders. Zonder binding met ouders is ouderbetrokkenheid een papieren tijger (Van de Berg et al., 2013).
- Benadruk de gezamenlijke verantwoordelijkheid. Interactie over wederzijdse verwachtingen en verantwoordelijkheden is de basis van partnerschap (Van den Berg et al., 2013).
- Ouders zijn ervaringsdeskundigen. Waardeer hun inbreng, zij kunnen immers de leerkracht informatie geven die kan helpen het kind beter te begrijpen (Oostdam & De Vries, 2014).
- Spreek samen verwachtingen uit en controleer of deze waargemaakt zijn.

- Houd ouders op de hoogte van de ontwikkeling van hun kind en over de thema's en boeken die in de klas behandeld zijn, waardoor ouders daar thuis op aan kunnen sluiten.
- Tijdens kijkmomenten strategieën demonstreren of interactief voorlezen zodat ouders het kunnen overnemen. Tevens kijkmomenten vastleggen in de jaarplanning
- Geef concrete voorbeelden over de wijze waarop ouders hun kind kunnen begeleiden.

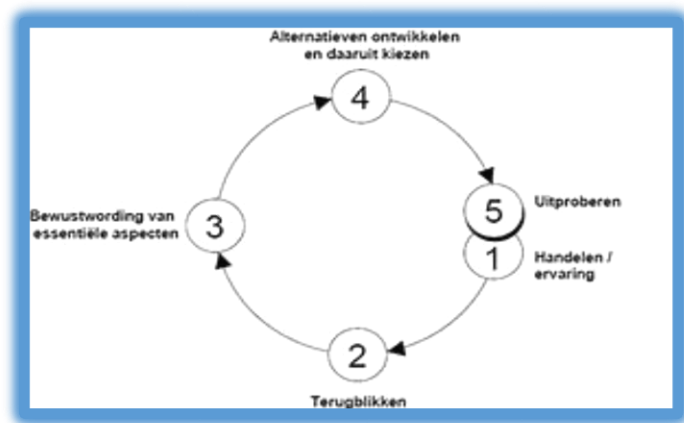
Organisatie:

- Formuleer een visie met betrekking tot ouderbetrokkenheid. Ga op zoek naar een passende balans tussen professionele afstand en nabijheid (Oostdam & De Vries, 2014).
- Leg de routines vast in een format, zodat voor iedereen duidelijk is wat er verwacht wordt.
- Blijf routines regelmatig met elkaar bespreken in een (bouw)vergadering, zodat het een vast onderdeel wordt van de school. Onderzoek tevens of er draagvlak blijft bestaan vanuit het team. Wellicht moeten bepaalde routines gaandeweg aangepast worden. Door ouderbetrokkenheid structureel aandacht te geven, ontstaan ouderoutines en worden ze in stand gehouden (Van den Berg et al, 2013)
- Bespreek de gesprekkencyclus met ouders binnen het team. Het samen met ouders bepalen van doelen en het bespreken van verwachtingen tijdens (rapport)gesprekken, helpt bij het realiseren van beoogde opbrengsten (Van den Berg et al, 2013)
- Plan een ouderavond of -middag voor nieuwe ouders waarbij het belang van mede-eigenaarschap bij het leesproces en het interactief lezen centraal staan. De ontwikkeling op jonge leeftijd is zeer bepalend voor de latere ontwikkeling (Heckman-Sardes, 2012).

Hoofdstuk 6: Reflectie en discussie

6.1 Reflectie

In dit hoofdstuk reflecteer ik op het proces van dit praktijkgericht onderzoek. Hierbij maak ik gebruik van de reflectiecyclus van Korthagen (2002), zoals afgebeeld in figuur 8.

Figuur 8: Spiraalmodel voor reflectie (Korthagen, 2003)

1. Op school D. is geconstateerd dat de resultaten op het gebied van woordenschat en begrijpend lezen achterbleven. Het team is een verbetertraject gestart gericht op begrijpend lezen en luisteren. Tevens heerste er binnen het team de veronderstelling dat de ouderbetrokkenheid op het gebied van lezen verbeterd kon worden.
2. Na de verdieping in de literatuur en de interviews met de IB-er, de directeur en de interim directeur werd me duidelijk dat het effect van ouderbetrokkenheid op de ontwikkeling van het kind heel groot is. We hebben ervoor gekozen om ons in eerste instantie te richten op de onderbouw omdat ouders in de bovenbouw vanwege een naderende schoolkeuze actiever betrokken zijn en omdat de woordenschat van kinderen in de begingroepen één van de belangrijkste voorspellers is voor het latere begrijpend lezen en de basis vormt voor alle leren (Vernooy, 2013). In december heb ik in samenwerking met collega's een vragenlijst samengesteld voor ouders en leerkrachten. Ik heb ervoor gekozen om het digitaal af te nemen. Ik vond het spannend omdat ik mij afvroeg of het voor ouders niet te hoogdrempelig was. Het was een succes; 35 ouders van de onderbouw hebben de vragenlijst digitaal ingevuld. De resultaten zijn vervolgens besproken in het managementteam (MT). Tijdens deze

bespreking heb ik voorgesteld om met een aantal vastgestelde routines gedurende een periode van 6 weken aan de slag te gaan in de onderbouw. Van het MT kreeg groen licht om verder te gaan. De routines heb ik vervolgens met de leerkrachten van groep 1 tot en met 4 besproken. Zij gingen akkoord met het uitproberen van deze routines. Na afloop van de pilot heb ik de routines met de leerkrachten van de onderbouw en met de ouders afzonderlijk geëvalueerd.

3. Het aangaan van een relatie met ouders gericht op de gezamenlijke verantwoordelijkheid waarbij wederzijdse verwachtingen helder zijn, is essentieel gebleken. Tevens staat het duidelijk informeren van ouders over de lesinhoud en over de mogelijkheden om kinderen thuis te ondersteunen, centraal. Ik heb ontdekt dat het lastig is om de collega's die op andere werkdagen werken dan ik, voldoende te betrekken bij de pilot. De communicatie met hen verliep via de mail, wat ten koste gaat van de betrokkenheid. Aan het begin van het schooljaar heb ik voor het hele team een korte presentatie gegeven over het onderzoek, dit ga ik ook aan het eind van het schooljaar doen. Behalve het invullen van de enquête, zijn de leerkrachten van de bovenbouw weinig actief betrokken bij het onderzoek. Dit is een gemiste kans. Tot slot had ik ervoor kunnen kiezen om ouders en leerkrachten gezamenlijk met elkaar in gesprek te laten gaan in een focusgroep. Ouders kwamen met voorstellen die gelijk aan leerkrachten voorgelegd hadden kunnen worden.
4. Het opnieuw inrichten van de oudergesprekken vind ik een belangrijk alternatief. Het nieuwjaarsgesprek kan anders ingedeeld worden, waarbij kennismaking, wederzijdse verwachtingen en doelen centraal staan. Informatievoorziening gericht op de leerinhoud, middels Klasbord (Breij, 2013) en Social Schools (Social Schools, 2019) uitbreiden. Ook kijkochtenden gericht op lezen moeten vast ingepland worden.
5. Na het uitproberen van de routines en aanbevelingen die draagvlak hebben binnen het team, zal een evaluatie plaats moeten vinden. Een eventuele aanpassing is mogelijk, waarna de cyclus opnieuw begint.

6.2 Discussie

Dit actieonderzoek heeft als doel het onderzoeken van de wijze waarop we ouders kunnen betrekken bij het onderwijs waardoor het leesklimaat thuis vergroot wordt. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat ouders zich welkom voelen op school en dat de meeste ouders het contact met de leerkracht positief

ervaren. Dit is een belangrijke voorwaarde om ouderbetrokkenheid te realiseren (Van den Berg et al., 2013). De onderzoeksmethoden hebben niet persé een objectief beeld gegeven. Bij dit onderzoek staan meningen centraal. Hierdoor is het moeilijk om definitieve conclusies te trekken die betrekking hebben op alle ouders. Ook zijn de routines in de focusgroep met een kleine groep ouders geëvalueerd, wat de objectiviteit beïnvloedt. Uit dit onderzoek kan wel geconcludeerd worden dat het belangrijk is om op een structurele wijze de samenwerking met ouders te verbeteren. Het is van belang om een gezamenlijke verantwoordelijkheid te realiseren (van den Berg et al., 2013; de Vries, 2007; Smit et al., 2006; Epstein, 2001).

Actieonderzoek heb ik als prettig ervaren omdat duidelijk is geworden dat onderzoek doen, leren en veranderen hand in hand gaan waarbij ruimte is voor solidariteit en empowerment (De Lange et al., 2011).

In een vervolgonderzoek zou ik de behoeften en mogelijkheden van ouders van de bovenbouw inventariseren. Hoe staan zij ten opzichte van ouderbetrokkenheid en hoe ervaren ze dit bij hun kind in de bovenbouw. Hierbij zou ik ook de kinderen willen betrekken. Wat zijn de behoeften van de kinderen en welke ideeën hebben zij met betrekking tot ouderbetrokkenheid. De wensen van de leerkrachten zijn al geïnventariseerd bij het huidige onderzoek. De wensen van ouders en kinderen van de bovenbouw kunnen middels een nieuwe vragenlijst onderzocht worden. Ook in de bovenbouw kan er een pilot uitgevoerd worden waaruit aanbevelingen ontstaan die gedragen worden door zowel leerkrachten, kinderen als ouders. Ook kan een onderzoek gedaan worden naar de specifieke behoeften en mogelijkheden bij anderstalige ouders. Met name voor deze doelgroep blijkt de kloof tussen gezin en school groot te zijn (Smit, Sluiter & Driessen, 2006).

Literatuurlijst

- Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M. & Oolbekkink-Marchand, H. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid: Een reviewstudie naar de effectiviteit van ouderbetrokkenheid en de rol van leraren daarbij*. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Bereslim (z.j.). Geraadpleegd op 5 mei 2019 van <http://web.bereslim.nl/>
- Berg, I., van den; Christiaanse, H.; Dankers, L.; Groot-Ketelaars, E. (2013). *Succes! met ouders. Werken met ouderoutines in onderwijs en opvang*. Drachten: Eduforce Educatieve Uitgeverij.
- Bibliotheek Hilversum (z.j.). Voorlezen op Noord. Geraadpleegd op 30 mei van <https://www.bibliotheekhilversum.nl/actueel/agenda/voorlezen-op-Noord-peuters.13062018.html>
- Boon, W., (2017). *De school als village: samen opvoeden met het basisonderwijs*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Breij, B. (2013). Klasbord: Nederlandse iPhone-app verbindt leraar en ouders. Geraadpleegd op 15 mei 2019, van iCulture: <http://www.iculture.nl/apps/klasbord-nederlandse-iphoneapp-verbindt-leraar-en-ouders/>
- Broek, P. van den (2010). *Het moeilijk lezende brein*. Het onderwijsblad, 2, januari 2010, 24-26
- CITO (2013). Cito Toets woordenschat. Arnhem: CITO.
- CITO . (2013). Cito Toets begrijpend lezen. Arnhem: CITO.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2000). *Research Methods in Education*. Oxon: RoutledgeFalmer.
- CPS (2019). *Kernwaarden van ouderbetrokkenheid 3.0*. Geraadpleegd op 14 maart 2019 van <https://www.cps.nl/publicaties-uitgeverij/49477/bijlagen-publicaties>
- De Duinsprong (2017). Het VoorporTaal. Geraadpleegd op 15 mei 2019 van <http://www.deduinsprong.nl/media/634490/20171108-stukje-website-duinsprong-voorportaal.pdf>
- Desforges, C. en Abouchaar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: A literature review*. London: Department for Education and Skills.

- Fantuzzo, J., MacWayne, C. & Perry, M.A. (2004). *Multiple Dimensions of Family Involvement and Their Relations to Behavioral and Learning Competencies for Urban, Low-Income Children*. *School Psychology Review*, 33(4), 467-480.
- Fantuzzo, J., MacWayne, C. & Perry, M.A. (2004). Multiple Dimensions of Family Involvement and Their Relations to Behavioral and Learning Competencies for Urban, Low-Income Children. *School Psychology Review*, 33(4), 467-480. in children's educational and school performance. *American Journal of community psychology*, 27 (6), 817-839.
- Gemeente Heusden (2017). De Wijkatlas. Geraadpleegd op 1 september 2018 van www.heusden.buurtmonitor.nl
- Goorhuis, S. en Schaerlaekens, A. (1994). *Handboek Taalontwikkeling, Taalpathologie en Taaltherapie*. pp. 16, 18, 21, 26, 31, 36, Utrecht: De Tijdsstroom.
- Heckman-Sardes (2012). Wat werkt bij ouderbetrokkenheid? Geraadpleegd op 25 mei 2019 van <https://www.sardes.nl/pathtoimg.php?id=1859>
- Henderson A., & Map K., (2002). *A new wave of evidence: the impact of school, family and community connections on student achievement*. Texas: Southwest educational development laboratory.
- Herweijer, L., Vogels, R. en Andriessen, I. (2013). *Samen scholen. Ouders en scholen over samenwerking in basisonderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Izzo, C.V., Weissberg, R.P., Kasprow, W.J. & Fendrich, M. (1999). *A longitudinal Assessment of teacher Percetions of parent involvement in children's education and school performance*. *American Journal of community psycholgy*, 27 (6), 817-839.
- Knopf, H. en Swick, K. (2007). How parents feel about their child's teacher/school: Implications for early childhood. *Early childhood educational journal*, 34 (4), 291-296.
- Leenders, H., Jong, De J. en Monfrance, M. (2017). *Onderzoekrapportage. Verschillende ouders, verschillende leerkrachten. Educatief partnerschap in het primair onderwijs*. Utrecht: SIA
- Leesmonitor (2019). Leesplezier stimuleren. Geraadpleegd op 21 maart 2019 van <https://www.leesmonitor.nu/nl/leesplezier-stimuleren#leesklimaat>

- Menheere, A., Hooge, E., en Hooge, H. (2010). *Ouderbetrokkenheid in het onderwijs*. Amsterdam: Kenniscentrum Onderwijs en opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam.
- NJi (2013). *Ouderbetrokkenheid in het onderwijs*. Geraadpleegd op 24 februari 2019 van <http://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Ouderbetrokkenheid-in-het-onderwijs.pdf>
- Notten, N.(2011), Parents and the media. Causes and consequences of parental media socialization. Radboud University Nijmegen, Nijmegen.
- Notten, N.(2012), Over ouders en leesopvoeding. Eburon, Stichting Lezen reeks, Delft.
- Onderwijsinspectie (2017). *Prestaties van leerlingen in primair en voortgezet onderwijs onder druk*. Geraadpleegd op 27 februari 2019 van <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/staat-van-het-onderwijs/trends-in-het-stelsel/onderwijsniveau-leerlingen-en-studenten/prestaties-leerlingen-onder-druk>
- Onderwijsraad (2010). *Ouders als partners. Versterking van relaties met en tussen ouders op school*. Den Haag: Onderwijsraad
- Ponte, p. (2002). *Actie-onderzoek door docenten. Uitvoering en begeleiding in theorie en praktijk*. Leuven-Apeldoorn: Garant.
- Ros, B. (2014). Een leven lang lezen begint thuis. Geraadpleegd op 20 februari 2019 van <https://www.lezen.nl/nl/een-leven-lang-lezen-begint-thuis-0>
- Slavin, R. (2012). *No more excuses: We can get all children reading*. Geraadpleegd op 27 februari 2019 van <https://robertslavinsblog.wordpress.com/2011/11/14/no-more-excuses-we-can-get-all-children-reading/>
- Smit, F., Sluiter, R. & Driessen, G. (2006). *Literatuurstudie ouderbetrokkenheid in internationaal perspectief*. Nijmegen: ITS Radboud Universiteit.
- Smit, F., Driessen, G. & Sluiter, R. (2007). *Ouders, scholen en diversiteit. Ouderbetrokkenheid en participatie op scholen met veel en weinig achterstandsleerlingen. Gevalsstudies functioneren samenwerking ouders en school*. Nijmegen: ITS Radboud Universiteit
- Social Schools (2019). Social Schools, samenwerken aan beter onderwijs. Geraadpleegd op 20 mei 2019 van <https://www.socialschools.nl/>

- Stalpers, C. (2007). *Het verhaal achter de lezer. Een empirisch onderzoek naar variabelen die verschillen in leesgedrag verklaren*. Eburon, Stichting Lezen reeks, Delft.
- Stichting Lezen (2014). *Ouders betrekken bij het lezen. Over het hoe en waarom van het betrekken van ouders bij de leesopvoeding thuis*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Vernooy, K. (2013). *Het verbeteren van de leesvaardigheid nader bekeken*. Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk 52, 210-223
- Vries, P. de (2017). *Ouderbetrokkenheid 3.0. een manier van kijken en vier basisvormen om effectief samen te werken met ouders*. Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies.
- Wij-leren (2018). *Cito score*. Geraadpleegd op 16 september 2018 van www.wij-leren.nl/cito-score.php

